

17

Colecția POVESTIRI ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE

MIHAIL SADOVEANU

Cuibul invazilor

EDITATĂ DE REVISTA ȘTIINȚĂ ȘI TEHNICĂ

MIHAIL SADOVEANU

CUIBUL INVAZIILOR

*

Colecția „Povestiri Științifico-Fantastice"
17

PREFAȚA LA EDIȚIA NOUĂ

Cărțulia aceasta a fost tipărită întăia oară acum două decenii, în 1936. În prefața pe care i-o adăogeam atunci arătam că peisagiile centrului Asiei și popoarele care trăiau acolo din vechimea cea mai adîncă sînt destinate — datorită progresului tehnic — să se prefacă, să se apropie „de lumea civilizată" și în scurtă vreme să intre în curentul lumii capitaliste. Deplîngeam faptul că un colț atît de interesant și de original al lumii vechi e menit să dispară.

Înspre acele regiuni misterioase, despărțite total de lumea Apusului, nu izbîndise a trece și a se întoarce decît venețianul Marco Polo în veacul al XIII-lea, în vremea lui Kubilai-han, urmaș al lui Ghinghis-han, după cucerirea de către mongoli a Chinei.

În veacul al XVII-lea, un boier pribeag moldovean, Neculai Milescu spătarul, poreclit Cîrnu, după rătăciri în țările Occidentului, unde și-a pus învățătura sa în slujba disputelor religioase ale vremii, a ajuns pînă la curtea țarului Alexei, tatăl lui Petru cel Mare. Alexei i-a încredințat lui Neculai Milescu o misiune grea, trimițîndu-l ca ambasador la împăratul Chinei. Spătarul a lăsat și o relatare scrisă despre călătoria sa, descoperită acum cîteva decenii și tipărită într-o traducere engleză.

În afară de aceste pătrunderi în taina Orientului Depărtat, se cunosc puține alte mărturii scrise.

Mi s-a întîmplat să găsesc, într-un periodic francez de pe la 1860, relatările unor călători englezi, soții Atkinson, despre o călătorie a lor în Mongolia, în care peisagiile și oamenii se aflau încă în vechimea lor intactă. Jurnalul lui William Atkinson și notele soției sale mi s-au părut atît de interesante, încît le-am folosit, legîndu-le de trecut și de istoria poporului nostru, avînd încredințarea că dau cetitorilor mei tineri un prilej de lărgire a orizontului lor intelectual.

Greșeam în prefața mea de acum douăzeci de ani prevăzînd pierderea originalității Mongoliei la atacul civilizației moderne.

Dimpotrivă, revoluția din 1917 a adus o schimbare la vedere surprinzătoare întru totul. Salvarea poporului mongol și ridicarea lui economică și culturală sînt astăzi realizări depline.

Tablourile sumbre ale acestor călăreți înfricoșați ai pustiei care au amenințat în curgerea veacurilor Europa, de la Volga la Dunăre și la Tibru, rămîn proiectate pe apusul istoriei trecutului.

În cursul unei singure generații, Marea Revoluție din Octombrie a înălțat la lumină o lume înnoită, disciplinată prin socialism, luptătoare în ultimul mare război împotriva spasmului fascist, asociată idealului de pace și înfrățire a lumii.

MIHAIL SADOVEANU

CALATORI DE ACUM UN VEAC

In ziua de 22 februarie 1848, o sanie în care călătoreau domnul și doamna Witlam Atkinson — voiajori celebri la acea epocă — ieșea din Moscova pe poarta ce se deschidea către drumul Siberiei. Porțile de atunci ale orașelor rusești erau ca și cele pe care le-am cunoscut în copilăria noastră la noi: un fel de bariere sau „rohătci", cum se zicea în Moldova, doi stîlpi deoparte și de alta a drumului și o bucată de lemn transversală deasupra lor. De cîte ori venea o căruță ori un călăreț, paznicii ridicau bariera, după aceea o lăsau la loc. Înainte de a străbate printre aceste furci perechea de călători englezi trebui să-și dovedească drepturile de trecere, dînd la lumină pașapoarte și documente.

„Cît timp a ținut această formalitate — zice doamna Atkinson, în memoriile ei tipărite în 1863 — în cîteva clipe, am avut parcă în mine veșnicia unei evocări a jalnicelor fantome de proscriși, pentru care bariera aceasta fusese prima etapă a exilului în Siberia: unii acuzați de cele mai mari crime, alții de cele mai ușoare delicte, mulți *simple victime ale unui capriciu*, a brutalității sau a teroarei unui stăpîn, mulți, de asemenea, martiri ai unei credinți eroice.

In timpul scurtei noastre petreceri în Moscova, familiile cîtorva deportați aflaseră planul nostru de a vizita unele regiuni unde părinții, soții sau frații lor gemeau, deținuți de ani mulți și lungi, și încercaseră să intre în legături cu noi. Fiecare dintre membrii acestor familii avea a ne face cîte o comunicare. Ici o femeie care stătuse cîndva la aceeași barieră a Moscovei, cu pruncul în brațe, ca să primească ultima privire a unui soț; dincolo copii, acuma ajunși la bărbăție, care fuseseră înfricoșați de zuruitul lanțurilor pe cînd își îmbrățișau părinții de cea din urmă oară; sau mame care asistaseră cu groază la trecerea fiilor lor printre furcile acelea groaznice, către care n-aveau a se mai întoarce niciodată; sau în sfîrșit surori care primiseră ultimul rămas bun de la cei scumpi, ori frați care se îmbrățișaseră convulsiv știind că nu se vor mai revedea în veci. Toți nefericiții aceștia aveau de trimes o veste. Orice familie care avea în exil un tată, un fiu, un frate, dorise să ne aibă musafiri. Scrisori nu îndrăzneau să mai scrie. Puteau numai prin noi să facă s-ajungă pînă acolo, departe, mărturisiri de interes și dragoste, și toți voiau să facem din fiecare mesaj un caz cu totul special. Amănuntele nenorocirilor lor ni le expuneau în toată lungimea, revenind necontenit asupra lor — detalii adesea tragice, totdeauna triste în cel mai înalt grad.

Se găsea în aceste povestiri, pe care oricine le-ar fi apreciat ca și noi, un interes melancolic. In general, era vorba de anume împrejurări care duseseră pe ființile regretate în exil și de greutatea de a face s-ajungă pînă acolo confidențe de care adesea atîrnau onoarea, averea și viitorul mai multor familii. Așa încît înțelegeam interesul minuțios pe care toți îl puneau în expunerile lor și niciodată n-am să uit această plecare, pe care o binecuvîntau atîtea inimi zdrobite".

A fost dat domnului şi doamnei Atkinson, în timpul lungilor lor peregrinări prin ţinuturile siberiene, să-şi poată îndeplini cea mai mare parte dintre angajamentele luate faţă de acele respectabile nefericiri. Incepînd de la coborîşul oriental al Uralilor, pe care l-au străbătut către frumoasa vale a Turei, pînă la ţărmurile bazaltice ale lacului Baical, călătorii s-au întors de multe ori din drumul drept şi au ocolit ca s-ajungă la cine ştie ce sat depărtat, în singurătăţi fără nume, adesea pînă şi-n vizunia subpămînteană a unei mine, ca să găsească pe un exilat ce le fusese recomandat şi să-i transmită un cuvînt de iubire ori o veste de la căminul părăsit.

Astfel, în cel dintăi oraş siberian în care au pus piciorul, la Neviansk — celebru prin bogăţiile-i metalurgice şi prin palatul Monetăriei, cu turn înalt şi frumos, mult mai inclinat decît cel de la Pisa, evocînd fără voie monumentele cu temelie de nisip despre care vorbeşte Scriptura —, călătorii au putut să constate că o bună parte a populaţiei descinde din fugarii scăpaţi în ultimul secol din singurătăţile de la Berezov şi din alte iaduri siberiene. Cel dintăi dintre Demidovi, în pofida groaznicelor prescripţii împărăteşti, i-a primit, i-a ascuns şi apoi i-a întrebuinţat în minele şi uzinele lui.

Astfel, la confluenţa Isetului cu Tobolul, la Ialutorovsk, domnul şi doamna Atkinson s-au dus să îmbrăţişeze, în numele familiei lui, pe unul dintre principalii conjuraţi de la 1825 — Muraviev (Alexandru Nikolaievici). Douăzeci şi patru de ani de exil, din care mulţi petrecuţi în pădurile mlăştinoase ale guvernămîntului Irkuţk, fără tovarăşi, fără cărţi şi hîrtie de scris, nu-i putuseră încă altera spiritul nedomolit şi convingerile pentru care suferea.

De asemenea, în vecinătatea tîrgului Minusinsk, pe Ienisei, mic centru populat de exilaţi, soţii Atkinson au vizitat pe savantul german doctorul Fahlenberg, a cărui moarte fusese oficial anunţată familiei cu douăzeci de ani în urmă. Cu toate repetatele lui încercări de dezminţire, familia nu putuse fi convinsă că el trăieşte încă. Printr-un rafinament de tortură, el era înştiinţat că nu mai este decît o amintire în sufletul copiilor lui şi că soţia lui se măritase a doua oară. Nu numai atît. Omul acesta, aşa de distins prin erudiţie cît şi prin înălţimea spiritului său, deschisese la Minusinsk o şcoală în care, în curînd, s-a îmbulzit tot tineretul din împrejurimi. Indată ce guvernul a aflat de asta, a închis şcoala şi a trimes pe savant într-o pustie, prescriindu-i strict ocupaţia la care mai avea drept. „Iată — a zis nenorocitul deschizînd o fereastră şi arătînd celor doi vizitatori cîteva răzoare plantate cu tutun —, asta e munca nobilă ce-mi mai este îngăduită în puţinii ani pe care-i mai am de trăit!“

La Irkuţk, unde domnul şi doamna Atkinson au petrecut iernile anilor 1850 şi 1852, se găsea un număr de exilaţi polonezi şi ruşi, care, osîndiţi la început să lucreze în minele de la Narcinsk, dobîndiseră cu vremea o îmblînzire a pedepsei şi alcătuiau, la acea epocă, cea mai bună şi mai agreabilă societate din capitala Siberiei orientale. Se găseau printre dînşii mari seniori ruşi: prinţii Trubeţkoi şi Volkonskoi, cu familiile lor. Soţia celui dintăi, crescută în tinereţa ei în Anglia, în mijlocul celor mai mari nume ale celor trei regate, era prima femeie de înalt rang care urmase pe bărbatul ei în exilul siberian. Exemplul ei fusese contagios. Doamna Atkinson a ascultat chiar din gura acestei nobile doamne, pe cît de pătrunsă de cultură pe atît de plină de devotament, istorisirea călătoriei pe care o întreprinsese în acele regiuni dezolate, urmată numai de o singură servitoare. Mai

dureroasă decît toate era descrierea primirii ei și a vieții ce-a dus la minele din Narcinsk, unde soțul ei lucra ca ocnaș. Cit despre prințul Volkonskoi, doamna Atkinson arată că se îndeletnicea cu gospodăria unei ferme mici din vecinătatea orașului; iar soția lui — altădată vedetă a saloanelor din Petersburg și Moscova — aducea singură la piață și vindea produsele fermei. Volkonskoi, totdeauna senin și grav, manierat, purta fără afectare straie proaste țărănești. De asemenea, în adunări publice, la teatru, la biserică, lua loc între oamenii de rînd, cărora le era drag și pe care-i iubea.

— Sînt unul dintre ai lor, zicea el, și mă simt onorat să fiu privit ca atare!

Amănuntele acestea sînt întrucîtva la marginea subiectului ce vom dezvolta, totuși le socotim nu numai instructive. Și Siberia, în vremea aceea, se găsea așa de sălbatică și de primitivă ca și ținutul misterios către care domnul și doamna Atkinson se îndreptau. E interesant să se știe în ce chip o țară cu mult mai întinsă decît întreaga Europă, cu păduri nesfîrșite, fluvii imense, bogății subterane fără capăt, sol foarte fertil, cu toată asprimea iernilor, cum o asemenea țară, vecină cu China, Japonia și Transoxiana, menită unui mare viitor, și-a găsit primele impulsii spre civilizare. Cînd populația ei va deveni destul de deasă ca să alcătuiască o națiune nouă, fără îndoială că ea își va aduce aminte și va onora cum se cuvine numele pionierilor pe care i-am pomenit și al altora, însemnate pe mormintele atîtor exilați. Tot așa, poate, și acel cuib neguros al Mongoliei, din care au purces furtunile invaziilor de odinioară, blestem al veacurilor și nenorocire a Europei Evului-Mediu, poate și acela are rezervat un viitor de lumină.

Cînd Atkinson s-a întors îndărăt din rătăcirile lui la aceeași poartă fatală a Moscovei, șapte ani îl despărțeau de clipa plecării. În acești șapte ani, el brăzdase cu peregrinările lui — cînd singur, cînd însoțit de admirabila-i soție și chiar de un copil ce li se născuse în acea călătorie — întreaga Siberie meridională, munții Altai și toată depresiunea vastă care se întinde între aceste culmi și munții Cerești. Seriile acestor itinerarii trec peste șaizeci și trei de mii de kilometri! Cel dintâi dintre europeni, el a urmat calea pe care au purces odinioară spre apus Ghinghis-han și urmașii lui. El, primul, a văzut înălțîndu-se dinaintea privirilor lui piscurile ninse ale masivului Begda-Oola și peisagiile alpine ale munților Alatau. Nu fără multe greutăți și aspre suferinți, călătorul acesta eroic a putut trece prin toate și alcătui un jurnal scrupulos, de note zilnice, la care se adaogea și o mapă de cinci sute șaizeci de desene. „Am trecut, zice Atkinson, prin îngheț și arșiță, prin foame și sete; adesea m-am găsit în situațiile cele mai critice, în mijlocul triburilor Asiei centrale și mai ales printre pribegii fugari scăpați din închisorile Chinei, desperați care nu pun nici cel mai infim preț pe viața omului. În multe rînduri, în sfîrșit, am văzut cu ochii moartea, în marginea unor prăpăstii fără fund, de care nu mă despărțeau decît un pas și o clipă! În acest mediu în care toate sînt sălbatice — natură, oameni și animale —, chiar partidele de plăcere cuprind în ele primejdii nebănuite.

Eram odată la Kopal, urmează Atkinson, dînd un exemplu. Localitatea aceasta se află situată la poalele masivului Alatau. Într-o dimineață rece și însorită, stăpînul casei unde mă aflam musafir în popas îmi propuse să fac o preumblare cu sania pe omătul bătucit și

îngheţat. Sania, la fel cu cea pe care o întrebuinţează ţăranii siberieni, era un fel de paner împletit din mlajă şi fixat mai mult sau mai puţin pe un cadru de lemn. În fundul panerului, blănuri grămădite pe care puteau sta, strîns, două persoane. În partea de dinainte, pe o banchetă de scîndură, era locul vizitiului. Gazda mea, ofiţer de artilerie, schimbase caii lui ruseşti cu nişte aprigi harmăsari kirghizi. Trei dintre aceste animale, neînvăţate încă la ham, fuseseră prinse la sanie. Dinaintea locuinţei se deschidea un şes de o întindere de peste treizeci de mile, avînd însă, într-o latură, nu mai departe decît cinci sute de metri, o rîpă de o adîncime înfricoşată.

Abia mă suisem în sanie, şi caii, smuncind în lături, porniră în galop. Vizitiul, zvîrlit de pe bancheta lui, se duse cu capu-n zăpadă, scăpînd hăţurile; caii sălbatici se năpustiră asupra rîpei. Într-o clipă am judecat situaţia în care mă aflam: dacă aş fi încercat să sar din sanie, fără îndoială că m-aş fi zdrobit; m-am lăsat dus aşa, bizuindu-mă pe norocul unei întîmplări. Caii, totuşi, galopau în aşa chip apropiindu-se de rîpă încît aşteptarea nu putea să dureze mult.

Eram aşa de aproape încît vedeam malul din potrivă — rîpă dreaptă —; mai aveam douăzeci de paşi pînă la prăpastie cînd, dintr-o dată, caii cotiră brusc zvîrlind sania pînă în marginea malului. Înainte de a-mi da sama de ce se întîmplă, harmăsarii sălbatici mă duceau într-o direcţie opusă, zbătînd sania încolo şi încoace ca pe o coadă de zmeu, prin clonţii îngheţaţi ai cîmpiei.

Între alte feluri de primejdii semănate pe drumurile Siberiei, trebuie să semnalez mai ales superstiţiile negre ale ţăranilor, colonişti vechi ai acestui ţinut. Într-acelaşi bordei, în faţa căruia ne-am oprit şi noi într-o sară cerînd ospitalitate, nu prea de multă vreme doi călători fuseseră hăcuiţi cu topoarele pe cînd dormeau de către gazde. Ţăranii din acel sălaş singuratic se socotiseră datori să săvîrşească asemenea faptă, deoarece era într-o sfîntă vineri sara şi băgaseră de samă că străinii mănîncă, la cina lor, carne, aliment spurcat într-o zi de post. Asemenea faptă nu putea avea altă ispăşire decît toporul".

Ieşind din teritoriile stăpînirii ruseşti, Atkinson a trecut spre regiunile unde trăia neamul mongol kalkha. Aici începe el cercetarea vechilor vetre ale invaziilor din veacul al XIII-lea care au izbit şi bîntuit şi pămîntul Daciei. Cercetările lui Atkinson se leagă de istoria şi de suferinţile poporului nostru.

Mongolii, cum se ştie, alcătuiesc ramura principală a unei rase răspîndite pe platoul vast al Asiei centrale. Divizate în mongoli orientali şi kalmuci, triburile lor aparţin unei seminţii nomade care s-a îndeletnicit totdeauna cu păstoria şi n-a încercat niciodată să facă agricultură. Pricina acestei particularităţi trebuie atribuită faptului că pămîntul pe care-l ocupă e cu totul impropriu plugăriei. Tot în îndeletnicirea lor de păstorie şi nomadism trebuie căutat argumentul expansiunii lor repetate către mirajul unor ţinuturi mai fertile şi către bogăţiile lumii civilizate. Coloanele lor s-au succedat fără contenire în veacuri, ciocnindu-se şi războindu-se pentru pradă şi stăpînire. Populaţiile de rasă turco-chineză antrenate de ei au rămas în marginea Europei fie amestecate, fie ca hoarde ameninţătoare.

Mongolii propriu-zişi, între care a intrat Atkinson, locuiesc o parte a Asiei centrale care ar fi cuprinsă la miazănoapte de o linie unind nordul lacului Baical cu nordul lacului Balcaş şi mergînd pînă la

provinciile chineze agricole și civilizate. La 1850 erau supuși nominal guvernului chinez, însă continuau a trăi aproape liber. La epoca aceasta toți din regiunea aceea, socotindu-se o singură națiune, se aflau împărțiți în douăzeci și șase de triburi numite „aimak". Fiecare aimak are un prinț ereditar. Kalmucii alcătuiesc un singur aimak și au patru șefi care poartă nume de hani și se socotesc coborîtori din Ghinghis cuceritorul.

Unii au confundat pe mongoli cu tătarii. Intre unii și alții e deosebire mare. Mongolii au stigmatele anumite și cunoscute ale rasei. Tătarii sînt din aceeași tulpină cu turcii; sînt un neam întreprinzător, însuflețit de pasiuni sălbatice și dedat prădăciunii și hoției, fiind în același timp foarte credincioși și avînd în mare cinste primirea de oaspeți. Sînt albi la obraz și în general au trăsăturile caucazienilor; pe cînd mongolii sînt mici de statură, cu obrazul galben întunecat, lat și colțurat, cu nasul turtit, urechile clăpăuge, lipsiți de barbă.

Numele distinctive de mongoli și tătari au devenit cunoscute după apariția de meteor sîngeros a lui Ghinghis-han. Acest celebru războinic a dat oștenilor lui titlul pompos de Koekae Monghoel, adică poporul ceresc, pe cînd hoardele turcomane supuse primeau numele de tătari, adică tributari.

ȚARA NEAMULUI KALKHA. VECHEA MONGOLIE

Atkinson străbătuse masivele munților Altai. Valea rîului Bia, unde se întindea Altin-Kool — Balta de aur — arătase ochilor lui priveliști tot atît de minunate ca cele din Alpii elvețieni și italieni. Valea Katuniei, nu mai puțin frumoasă, îi deschisese cale pînă la piscurile catenei Bieluka. Din acest punct culminant al masivului Altai, călătorul coborî către miazăzi, hotărît să caute, în pustia care se chiamă Gobi, scene asupra cărora nu se opriseră încă privirile unui european și pe care nu le zugrăvise încă nici un penel.

Acolo, departe, Atkinson știa că arma îi va fi trebuitoare la altceva decît la dobîndirea hranei. Acolo curajul și sîngele rece sînt puse la încercare de către oameni neobosiți și fără de frică. Impotriva actelor de violență era necesar să aibă braț ferm, privire rapidă și obișnuința carabinei. In deșert, jaful este dreptul comun și, ceea ce e mai rău, călătorul care n-a fost ucis e destinat să îndure o captivitate înfricoșată.

Escorta lui Atkinson era alcătuită din trei cazaci, oameni vrednici și cumsecade, care și-ar fi dat viața pentru călătorul încredințat lealității lor. Locul lor de ședere era un sat subt muntele Kurcium. Acolo s-au și întors după aceea, binecuvîntați de urările europeanului și evocați cu plăcere în amintirile lui. Pe lîngă acești trei cazaci, Atkinson a adăogat tovărășiei lui șapte kalmuci, vînători tari, obișnuiți cu viața grea de munte. Provizia de pulbere și gloanțe era îndestulătoare. Armele pe care le duceau erau în număr de opt: carabine ghintuite.

Kalmucii se purtau rași pe cap, lăsînd să le atîrne pe spate numai un moț împletit — ceea ce le da o înfățișare chinezească. De fapt, puteau fi socotiți drept supuși chinezi. Din nefericire îi constrîngea și stăpînirea rusească să plătească o dajdie.

Șeful kalmucilor avea numele de Ciuk-a-boi. Era un individ pu-

ternic, cu înfățișare bărbătească, cu frunte masivă și ochi mari negri. Era îmbrăcat cu o manta de piele de cal, strînsă la talie, cu un brîu lat, roșu. Cînd se întîmpla să fie vremea caldă, Ciuk își scotea mantaua de pe mînici și o strîngea în brîu. Îmbrăcămintea îi cădea atunci în falduri peste partea de jos a trupului, dînd relief portului și mișcărilor lui pitorești și imprimînd un fel de efect puternic figurii lui herculeene. Se vedea că e născut să fie șef. Firea lui veselă și bună făcea din el un tovarăș de drum prea plăcut. A stat în serviciul lui Atkinson multă vreme, în care au fost multe zile de greutăți și trude, îndurînd foamea și setea, fără a lăsa să-i scape un murmur.

Explorările călătorului începură dincolo de rîul Narîm, printre ramuri de munți ce se prelungesc străbătînd deșertul Ulan-Kum. Caravana a trecut peste stîncării aspre și prin văi pitorești la est de lacul Upsa-Noor. Atkinson avea deocamdată două obiective: să cerceteze munții Tangnu, pe care îi zărise de pe țancurile de la Bieluka și să vadă lacul care primește atîtea ape fără să aibă el însuși nici o ieșire. Se află în catena Tangnu un mare număr de piscuri care întrec nivelul omăturilor eterne: unele se apropie de 4.000 de metri. Umblînd către răsărit, Atkinson a trecut multe șuvoaie care se prăvălesc din aceste piscuri în Upsa. Nimeni nu le știa numele; tovarășii lui nu trecuseră pe acolo niciodată; indigeni ca să-l informeze nu întîlniră în cale. Pe plaiuri se găsea cu îmbielșugare vînat; la popasuri se frigeau la foc, în țigle, hartane grase de sălbătăciuni. Pe alocuri, descopereau țăruși bătuți circular: acolo fuseseră iurte conice ale vînătorilor kalkha, trecuți cîndva prin acea pustie. După douăsprezece zile de drum, cu popasuri pe maluri de șuvoaie coborînd din Tangnu, Atkinson ajunse la o apă largă și repede ce venea dinspre nord-est.

Fiindu-i cu neputință să găsească acolo vad, călătorul începu să urce înălțimile sălbatice ale muntelui Tangnu. Ajungînd cu multe greutăți pe un pisc încununat de omături, se găsi în fața unei perspective largi și splendide. Drept în adîncime, la poalele muntelui, Atkinson văzu scînteind Upsa-Noor; în depărtare, către sud-est, se zărea deșertul Ulan-Kum și Aral-Noor; la sud, Ceagan-Tala și înălțimile care se zimțuiesc coborînd spre Gobi; la sud-est se întrezăreau creste de munți subt zăpezi: Kanghai. Era o privire depărtată aruncată deasupra Asiei Centrale, asupra unui ținut pe care nici un european nu-l văzuse încă. O întunecată și cețoasă profilare a munților Bogda-Oola se desemna tocmai dincolo de pămîntul Gobi și de pustia fără fund care se supunea subt adîncimea depărtărilor.

Cea mai mare parte a acestui ținut e extrem de abruptă și sălbatică. Arbori nu se găsesc decît în rîpi și văile adînci; culmile stau pleșuve chiar și pe versantele meridionale. Totuși, în scobiturile stîncilor s-au țesut covoare de iarbă deasă și scurtă, colorate de multe feluri de flori. Se găseau printre acele flori trei specii de iris, adică stînjenel: unul purpuriu închis pe fond alb, altul alb stropit cu brun și al treilea de un frumos galben auriu. Bănuței creșteau pretutindeni grămezi. Clopoței de un roșu cenușiu, alții de un galben palid erau împrăștiați pe coastele stîncăriilor, răspîndind o dulce mireasmă.

Trupa și-a continuat drumul aproape drept către răsărit; după unsprezece zile traversa afluenții înalți ai rîului Tess. Urmînd după aceea lanțul munților în direcția sud, ajunse la izvoarele Salengei și Giabakanului, unde călăuzii se așteptau să întîlnească triburi kalkha.

Kalmucii care întovărăşeau pe Atkinson arătau că întîlniseră arareori oameni din asemenea triburi în stepa Ciu şi nădăjduiau din partea lor cel puţin ospitalitate. În orice caz, armele călătorului şi ale tovarăşilor săi puteau să impună respect.

În timpul cît a ţinut acest drum, popasurile s-au făcut necontenit pe malul apelor care coborau săltînd din munţi. Cum se opreau, kalmucii făceau foc şi se îngrijeau de peşte proaspăt, pe care ei ştiu să-l prindă cu un meşteşug deosebit, slujindu-se de cuţite.

Undiţa li se pare oamenilor acestora un instrument care cere timp mult pentru puţină ispravă. Ei fac altfel. Trei ori patru oameni intră în apă şi încep să bată peştele de la adînc spre mal; ceilalţi aşezaţi la margine îl străpung cu cuţitele. În jumătate de ceas, peştele era la foc, în cantitate îmbielşugată.

După ce au trecut rîul Tess, au umblat pe subt munte, întîlnind din cînd in cînd şesuri nisipoase. Cînd locurile erau prea deşerte, abăteau iarăşi pe culmi, ca să găsească iarbă pentru cai şi vînat pentru hrana oamenilor, după care coborau iarăşi.

În opt zile de umblet au ajuns la San-Ghindalai — lac frumos de cincisprezece kilometri lungime şi patru pînă la şase kilometri lăţime. Acolo şi-au ales un sălaş pe două zile, ca să lese caii la odihnă şi la păşune, iar călătorul european să aibă răgazul de a schiţa aspectele locului, notînd legendele kalmucilor. Ajunseseră aproape de izvoarele rîului Selenga şi nu întîlniseră încă nici un kalkha.

Părăsind şi San-Ghindalai într-o dimineaţă ploioasă, cotiră către apus, cu intenţia de a ajunge la rîul Tess, la jumătatea cursului între izvoarele lui şi Upsa-Noor. Kalmucii începeau să se teamă că n-au să întîlnească pe nimeni. Gîndul lor era, în acest caz, să împingă cercetarea mai departe, pînă la un drum al caravanelor: în partea aceea nădăjduiau să dea în sfîrşit peste vreun trib nomad.

Cîteva zile ploaia a urmat să curgă necontenit, îngreunînd calea şi înceţoşind priveliştile. Munţii Tangnu stăteau ascunşi subt o perdea deasă de negură. La popasuri trebuiau să descalece în apă şi glod; iarhatul cailor şi şăile le serveau de adăpost şi aşternut. Kalmucii căutau spinării şi bolîndari prin rîpi, nevoindu-se să aprindă o zare de foc; încălzeau cu greutate o cină săracă; de multe ori îşi strîngeau brîiele pe ei, mulţămindu-se să rabde; urmau a-şi face datoria cu voie-bună şi fără murmur.

La şase zile după ce au plecat de la San-Ghindalai, tîrziu după amiază, au coborît într-o vale îngustă, căptuşită cu iarbă grasă, pe care caii lor trudiţi o adulmecau cu deliciu. Cîteva cămile păşteau nu departe de intrarea văii, iar în fund, departe, se zăreau cîteva „iurte", cum se numesc corturile de pîslă ale nomazilor.

Priveliştea aceasta umplu de bucurie inimile cazacilor şi kalmucilor. Dincolo de iurte, pe nişte vălcele tărăgănate, se desluşeau tabunuri de cai şi, nu departe de aceste tabunuri, turme mari de oi. Era, fără îndoială, un aul de kalkha. Călătorii îşi îndemnară caii.

Cînd ajunseră în apropierea corturilor, Atkinson văzu cum doi oameni se zvîrl pe cai şi ies cu grăbire întru întîmpinarea călătorilor. După părerea lui Ciuk-a-boi, asta era semn bun de pace.

Cei doi ieşiţi întru întîmpinarea străinilor puseră cu mare grabă şi vioiciune întrebări, la care Ciuk-a-boi răspunse numaidecît. După schimbul de cuvinte, unul rămase cu călătorii, iar celălalt se întoarse în goana calului la aul. Reveni îndată, întovărăşit de alţi trei călă-

reți. După lămuririle pe care le dădea Ciuk, aceasta era escorta care trebuia să călăuzească cu cinste pe european in aul.

Cînd ajunseră intre iurte, ieși inainte un bărbat in virstă care apucă dirlogii calului lui Atkinson și îl poftí pe musafir să coboare din șa, sprijinindu-l de subsuoară in clipa descălecării. Inchinindu-se cuviincios, se rugă să fie urmat. Atkinson se duse după el intr-o iurtă, unde se găseau două neveste și patru copii.

Bărbatul acesta în virstă era căpitenia aulului. Numele lui era Arabdan. Poftind pe călător să se așeze pe poclăzi, il cinsti îndată cu o ceașcă de ceai, pe care il turnă in clipă dintr-un cazanaș de fier de mai înainte pregătit. Era un ceai deosebit de felul cum îl bem noi; avea în el amestecat lapte, unt, sare și făină, ceea ce-i dădea infățișarea unei supe dese; însă nu era displăcut. Cazacii și kalmucii fură poftiți să bea și ei asemenea ceai.

Pe cînd își sorbea ceașca, Atkinson examina atent pe gazdă. Era un bărbat înalt și subțire, în vîrstă de cincizecișicinci, șaizeci de ani, cu fața smeadă, pomeții obrazului ieșiți, ochii negri, nasul destul de mare și barba spinatecă. Umbla imbrăcat cu un halat de matasă albastru-inchis, îmbumbat pe piept. (Cuvîntul „halat" nu e traducere, ci vocabulul original mongol.) Mijlocul ii era încins cu o centură cu paftale de argint; de centură atîrnau un cuțit și un amnar cu cremene. În cap avea o cușmă ca un ceaunaș, cusută din matasă neagră, împodobită cu catifea de aceeași coloare și cu două cordele lungi roșii care atîrnau pe spate. În picioare avea ciubote roșii deschis, cu călcăie înalte. Una dintre femei era gătită cu un halat cu dungi roșii și verzi, cealaltă cu un halat de catifea neagră; amindouă aveau in jurul taliei centuri roșii. În cap, comănace la fel; părul lor era împletit într-o mulțime de cosițe care le atîrnau pe umeri, împodobite cu boabe de mărgean — juvaer foarte prețuit de frumusețile mongole. În picioare, conduri roșii cu călcăie foarte înalte, ceea ce le împiedica să umble sprinten. Copiii nu prea erau împovărați cu straie. Le fusese de ajuns să se tăvălească in balta de aproape și să lese să se usuce pe dînșii o pojghiță de lutișor roșcat, care contrasta cu părul lor negru-corb.

Iurtele acestor neamuri se construiesc ca și cele ale kirghizilor și sînt acoperite cu pislă. Numai interiorul se înfățișează deosebit la kalkha. În fund, cum intri, stă așezată o mesuță joasă, pe care-s rinduiți idolii de aramă lingă cîteva vase mici de metal. În unele din aceste vase sînt grăunțe de mei, în altele lapte, unt și kumis (lapte de iapă fermentat). Partea stîngă a acestui altar e ocupată de sipete, în care se păstrează averea stăpînului. Alături e depus burduful cu lapte fermentat și cîteva unelte domestice. În partea cealaltă stau clit păturile de pislă numite voilok, pe care familia își face odihna.

Îndată după sosirea oaspeților fusese tăiată o oaie, care și fusese pusă la fiert in căldare de schijă, la o iurtă vecină. În jurul acelei căldări începuse să se concentreze atenția oamenilor din aul. Un but din oaie fusese încredințat cazacilor, ca să-l frigă în țiglă pentru european, așa ca să aibă din ce se îndestula și în ziua aceea și a doua zi.

Masa a fost pusă intr-o incăpere alături; acolo se adunară bărbați, femei și copii, ca să mănînce oaia. Ciuk-a-boi dădu lămurire căpiteniei că domnul Atkinson dorește să străbată cîmpia ca să ajungă la rîul Tess. Pentru asta ar pofti să i se deie ajutor și cai odihniți.

Arabdan se învoi să sporească cu doi oameni escorta europeanului și să-i dea cai. In zori, a doua zi, totul trebuia să fie gata. Oamenii lui aveau să-l ducă pe Atkinson pînă la aulul cel mai apropiat, singurul care se afla în drumul pînă la Upsa-Noor. S-ar putea întîmpla, adăogea el, chiar să nu întîlnească trib kalkha pînă la lacul Upsa.

A doua zi în zori, după o noapte liniștită petrecută în iurtă pe culcuș de pîslă, trupa își făcu gătire de drum lung, și Atkinson gustă friptura rece de oaie înainte de plecare. Arabdan era în picioare, poruncind pentru escorta oaspetelui său patru oameni și șaisprezece cai. Soarele răsărea cu mare strălucire pe piscurile munților Kangai.

— Ce distanță avem de străbătut? se interesă Atkinson.

— Asta nu se poate ști! răspunse Ciuk-a-boi. Avem să vedem.

Inainte de a încăleca, Atkinson dărui gazdei sale un frumos cuțit de vînătoare, fabricație a casei Rodgers. Arabdan primi încîntat darul și porunci încă o dată oamenilor săi să ducă întreg și sănătos pe oaspetele său pînă la aulul vecin, unde va fi să fie.

Calea de data aceasta se îndrepta spre nord-vest, printr-o lungă cîmpie ondulată, acoperită cu tufe de iarbă, din care caii se puteau hrăni cu îmbielșugare. Intr-un timp, oamenii lui Arabdan descoperiră un drum prin acele singurătăți. Pe acel drum, după cît spuneau ei, se putea ajunge la orașul Uliasotai într-o zi și o noapte; se găsește acolo o oaste subt comanda unui ofițer chinez.

Călătorul nu găsi de cuviință să se abată din direcția ce-și propusese. Călăuzii kalkha sprijiniră și ei cu putere această hotărîre. Și concluzia lui Ciuk-a-boi era la fel:

— Mai bine în pustie, decît la tîrg.

In dimineața aceea dintăi, munții Tangnu stătură învăluiți în pîclă; dar după ce se înălță soarele spre amiază, priveliști magnifice se dezvăluiră într-acolo.

Văzute din depărtarea aceea a stepei, țancurile ninse păreau în azur niște bolduri de argint.

Cîteva zile, neîntrerupt, călătorii au umblat către miazăzi de acești munți, lăsînd priveliștea lor în stînga. In ziua a cincea, pe cînd soarele cobora departe după piscuri, deodată valuri de lumină roșiatică se împrăștiară către bolta cerului. Curînd, nuanța aceasta făcu loc alteia, portocalie, scrijelată de straturi brune; nouri roși ca sîngele se întinseră pe crestele munților, pe cînd ninsori de raze curgeau pe un imens peisagiu argintiu.

Era o scenă dintre cele mai rare pentru ochii de artist ai călătorului. In acele regiuni fenomenul e obișnuit; nimeni dintre europeni pînă la Atkinson nu-l contemplase și nu-i admirase efectele.

După ce rămase în urmă ca să schițeze această minune, exploratorul încălecă, spre a ajunge convoiul însoțitorilor săi. Singurătățile care se desfășurau în juru-i trezeau în el și alte ecouri profunde decît cele ale farmecului artistic. Către miazăzi, după cîteva valuri de coline cu aspect nisipos, se desfășura, fără hotare, un șes în care toate oștirile Europei ar fi putut fi concentrate și ar fi părut totuși un punct mișcător în imensitatea pustiei. Pe aici a trecut Ghinghishan cu hoardele lui acum șapte sute de ani. Au poposit contemplînd aurul asfințitului, visînd măcelul și jaful depărtatelor ținuturi europene, după ce covîrșiseră civilizația și înțeleapta împărăție chineză.

Nenumărate movile erau semănate în întinderea aceea vastă.

Subt acele gorgane ale pustiei zăceau rămăşiţi ale trecutului şi oseminte ale unor generaţii şi mai vechi; ele însemnau însă şi drumul marei hoarde de la 1240. Amurgul venea cu grăbire. Pe cînd călătorul îşi isprăvea desenurile, cazacii pierduseră nădejdea de a mai descoperi vreun aul. Nicăieri în împrejurimi, cît putea străbate privirea, nu se bănuia urmă de viaţă omenească. Deci escorta poposise la malul unui pîrău şi aprinsese focul din elementele puţine şi sărace pe care le putea avea la îndemînă. In stepele mongole şi hanul, şi robul trebuiau să fie mulţămiţi cu aceeaşi licărire pufoasă de tizic sau cu tresăririle flacărilor scurte de ierburi, spini şi rădăcini uscate. Cina englezului era gata: o ciosvîrtă de căprioară şi o ceaşcă de ceai. După ce Atkinson zvîrli osul şi sorbi ultima picătură, se întinse noapte neagră şi compactă. Focul se stinse; călătorul se cufundă în somn, subt imensitatea întunericului.

A doua zi, în zori, porniră mai departe în căutarea triburilor kalkha. Străbăteau acum o regiune goală, aproape fără vegetaţie: ici erau nisipişuri, dincolo prund care supăra copitele cailor. Ceasuri după ceasuri obositoare urmau într-o monotonie bolnavă. In sfîrşit, cătră al treilea ceas al după-amiezii se deschise o vale; cai şi cămile la păşune se profilară în lumină. Grăbind în acea direcţie, Atkinson descoperi aulul; îndată sosiră dintr-acolo doi oameni ca să călăuzească pe străini la şatra şefului. Aşezîndu-se de o parte şi de alta şi apucînd frîul calului cu cîte o mînă, făcură lui Atkinson onorurile primirii, pînă la malul unui pîrău şi al unei bălţi, unde erau instalate iurtele. Un cort mai înalt decît celelalte arăta locuinţa stăpînitorului. Prinţul însuşi aştepta; făcînd de la perdea patru paşi, apucă frîul şi întinse străinului mîna, ajutîndu-l să coboare, după care îl pofti ceremonios în cort. Inăuntru era întins la pămînt covorul; Atkinson trebui să ia loc, aşezîndu-se destul de comod în felul orientalilor, şi să primească ceaşcă de ceai obligatorie. Politeţa aceasta mongolică, negreşit, nu putea fi refuzată. Călătorul se găsea în căminul lui Darma Sîrîm, vestit şef kalkha.

Darma se aşeză în faţa lui Atkinson; fiii lui — cei care întovărăşiseră pe călător — luară loc de o parte şi de alta a părintelui lor. Îndărătul acestui grup se cinchiră de asemenea vreo zece-doisprezece kalkha, observînd cu cea mai mare luare-aminte orice mişcare a străinului. Se înţelegea bine din atitudinea lor că, pînă în acea clipă, nu văzuseră încă european. Pălăria de pîslă cu margini largi, jacheta de vînătoare, botforii înalţi pînă peste genunchi produceau o uimire care avea să alimenteze ani şi ani în cursul generaţiilor povestirile şi mirările nomazilor. Era ceva care nu se mai văzuse în pustia lor de cînd lumea.

Cîteva femei apărură; în fruntea lor păşea nevasta şefului. Doamna se lăsă jos, lîngă puternicul ei stăpîn; fetele o impresurară; care n-aveau loc acolo, trecură prin colţuri. Îndată începură cu ochi lacomi să cerceteze şi să amănunţească pe englez, şopotind grăbit şi cu aprindere.

In acest răstimp unul din cazaci aduse samovarul. Toţi cei de faţă fură nespus de uimiţi văzînd că ies aburi din acel recipient. Unul întinse degetul ca să se încredinţeze că fierbea apa fără foc şi-şi retrase mîna, scuturînd-o cu violenţă şi schimonosituri, spre hazul tuturor celorlalţi privitori. Alt cazac, de asemenea, înfăţişă, pe o tabla strălucitoare, un but de vînat fript la jăratic. Cînd Atkinson dădu la lumină un cuţit şi o furculiţă şi-şi începu operaţia, un freamăt trecu

printre spectatori. Nimeni nu-şi părăsi locul, urmărind cu lăcomie pînă la ultimul gest. Dumnezeu rezervă şi acestor oameni de departe spectacole de neuitat.

Darma Sîrîm poruncise, în cinstea musafirului, să se taie o oaie. După ce s-a isprăvit reprezentaţia lui Atkinson, slujitorii veniră să vestească stăpînului că festinul era gata. Abia în această clipă străinul putu să se simtă în voie, avînd plăcerea să devină şi el, la rîndul său, spectator. Era o privelişte prea tare pentru obiceiurile lui civilizate; Atkinson fu silit să părăsească partida, ca să-şi facă fără *primejdie digestia.*

După toate aceste emoţionante peripeţii, englezul chemă la sfat pe Ciuk-a-boi, însărcinîndu-l să ceară lui Darma-han, pe a doua zi, cai şi călăuze.

— Fără îndoială! a răspuns cu bună-voinţă stăpînul tribului; mîni, în zori de ziuă, toate au să fie gata pentru prea cinstitul oaspete!

CÎMPIILE MONGOLIEI. STEPA ŞI LOCUITORII EI

De la aulul lui Darma, Atkinson trebui să se îndrepte pe o cale către *miazănoapte, printre ondulaţii ierboase ale solului.* De la o vreme aceste ondulaţii deveniră coline, despărţite între ele prin văi largi îndreptate de la est spre vest. Era un ţinut foarte prielnic călăriei. De aceea însoţitorii kalkha erau foarte dispuşi să-şi încerce fugarii împotriva antilopelor, pe care le întîlneau din cînd în cînd în cirduri considerabile; dar sălbătăciunile nu-l lăsau pe călător să se apropie de ele nici la o bătaie de carabină şi dispăreau îndată în adîncimea *depărtărilor. Înspre vremea amiezei, trupa urcă o colină mai înaltă* şi privirilor călătorului apăru dintr-o dată deşertul Ulan-Kum, întinzîndu-se către apus cît putea străbate ochiul; în toată întinderea aceasta sclipeau în soare nenumărate bălţi. Călătorul putea bănui într-o mare adîncime a orizontului şi lacul cel mare Ilka-Aral-Noor. Însă cînd ajunse în vîrful colinei, înţelese că nu era decît un uşor miraj al acelei imense perspective. În acelaşi timp, pe toată întinderea, pînă *la munţii din sud-est, văzu plutind o pîclă uşoară albastră împurpurată* de soare, în care toate contururile se estompau. Întorcîndu-şi în loc calul spre altă direcţie, Atkinson avu brusc, în văi, viziunea apropiată a lacului Upsa şi a rîului Tess, care curgea în fundul văii subt culmea colinei. În adîncimile depărtărilor din acea direcţie se conturau munţii Tangnu în toată lungimea lor, pe cînd înspre latura asfinţitului se desfăceau nemărginite stepe, în infinitul cărora se amestecau cerul şi pămîntul într-o pulbere nouroasă.

Un sentiment adînc, pe care-l mai avusese, pătrunse sufletul europeanului. Schiţînd priveliştea aceea extraordinară de vaste propor*ţii, cu munţi, coline şi lacuri, avu iarăşi vedenia marilor hoarde, fră*mîntîndu-se subt cer cu veacuri în urmă. În acel ceas o linişte nesfîrşită stăpînea toate: de veacuri toate recăzuseră iarăşi într-o încremenire de vrajă, fără o fiinţă vie, fără o locuinţă omenească.

Colina pe care stătea călătorul era de un granit a cărui coloare bătea în sînge, cu rupturi colţurate. Vine de cuarţ trandafiriu străbăteau stîncile, fugind în linii paralele pe o mare întindere. O peşteră

imensă, avînd drept portic stîlpi de acest trandafiriu aproape transparent, se deschidea în dosul spectatorului ca dinspre o altă lume, spre acea priveliște neasemuită. După ce își isprăvi desenurile, Atkinson porunci coborîșul, care se săvîrși în două ceasuri. Ajunseră la apa Tess, care era în acel loc un șuvoi repede și larg, îmbulzit printre stînci rupte în toate sensurile. În crăpăturile stîncilor, tufărișuri și copaci. Cînd începură a se întinde perdelele amurgului, făcură popas într-o vălcică, între ierburi bogate, în vederea apei. Un cazac, Ciuk-a-boi și un kalmuk cercetară împrejurimile și, înainte de a se face noapte deplină, se întoarseră cu o căprioară foarte frumoasă, ucisă de către kalmuk. Oamenii pregătiseră în preajma jarului cele două crăcăni pe care urmau să atîrne hartanele pentru fript; însă călătorul abia privise cele dintăi stele ale înălțimilor și se și cufundă în somn adînc.

Către a doua strajă a nopții, deodată auzul îi fu sfredelit prin somn de urlete fioroase și se deșteptă. Noaptea era naltă și senină, stelele scînteiau cu vioiciune, focul își tremura vîlvătăile în apropiere. Caii sforăiau și pufneau aproape.

Al doilea urlet sună din umbra adîncă a stepei de la o depărtare nu prea mare. Cazacii și însoțitorii kalkha erau în picioare și atenți, deșteptați încă de la primul semnal. Deci lupii miroseau urmele călătorilor și-i căutau. Oamenii adunară caii cu repeziciune, punîndu-i între focul de popas și apă și stăpînindu-i.

Însoțitorii kalkha dădură de știre europeanului că trebuiau pregătite armele. Lupii din acele singurătăți sînt viteji și îndrăzneți și fac *mari pagube în turmele triburilor. Atkinson porunci* să se scoată carabinele și el însuși înarmă pușca lui cu două țevi.

— Să se lase să adoarmă focul, dădură sfat kalkha; așa, lupii au să îndrăznească să vină pînă aproape. Atunci, trezim flacările și-i vedem.

Cea din urmă licărire albastră se prelinse către spuză. Urletele se mai înșurubară o dată înspre stele; apoi conteniră. Atkinson și însoțitorii săi erau culcați pe pîntece în preajma focului, cu țevile armelor întoarse în direcția atacului. Pașii repezi și fîșîiturile umbletului dihăniilor fură deodată în preajmă. O nouă oprire; li se auzea smîrciitul nărilor și mestecatul lacom al fălcilor. Un nou urlet de război. Atunci însoțitorii kalkha aruncară deasupra jarului adormit bolîndari uscați de stepă: într-o clipă izbucni o flacără înaltă, descoperind coamele zbîrlite ale agresorilor și punînd puncte roșii și verzi în ochii lor crunți.

Atkinson dădu un îndemn scurt; carabinele trăsniră; se văzu la lumina focului în zvîrcolirile furibunde ale sălbătăciunilor efectul teribil al salvei. *Armele fură încărcate iar cu grabă.*

— Călătorul să știe, dădeau iar sfat însoțitorii kalkha, că lupii se întorc de isnoavă.

Li se auzea destul de departe mormăitul; cei răniți chelălăiau stins, tînguindu-se stelelor.

Focul fu iarăși acoperit. Cu toții rămaseră pîndind în tăcere.

Nu trecu multă vreme și prezența fiarelor se manifestă din nou. Caii încremeniră deodată atenți, apoi prinseră a se frămînta cu mare neliniște.

Kalkha judecară situația:

— Lupii vin din două părți asupra cailor, vesteau ei. Unii din susul apei, alții din jos.

Ieşind dintr-o dată din neclintirea lor, săriră către malul apei, cu mari răcnete în cele două laturi ameninţate. Dihăniile dădură o clipă înapoi.

Se făcu iar linişte, dar stepa era vie şi vorbea urechilor atente ale asiaticilor.

— O parte a fiarelor vine şi asupra focului, dădură veste însoţitorii kalkha. Năvala se dă prin trei părţi. Toată luarea-aminte trebuie să fie la cai, ca să nu-şi rupă pripoanele şi să se împrăştie. Asta poftesc şi lupii; pe urmă îi alungă în toate părţile şi îi vînează cu uşurinţă pînă la ziuă, iar noi rămînem pe jos.

Deci un cazac şi un kalmuk trecură la cai, ca să-i liniştească şi să-i stăpînească, priveghind în acelaşi timp împrejurimea.

Atkinson avea grijă înspre partea stepei.

Focul fu înviorat din nou. Un om kalkha îl hrănea necontenit cu ierburi şi rădăcini. Lucoarea lui se întinse pînă ce se fixă în ochii sălbătăciunilor. Umbre cenuşii se frămîntau şi se ţeseau în marginea întunericului. Cazacii traseră cîteva focuri din dreapta campamentului. Pe dîra de lumină a exploziilor, Atkinson, trăgător de mîna întîi, avu timp să ia în ţel un lup pe care-l avea mai aproape în latura lui dreaptă; îndată după aceea, a doua lovitură o trimese în grămada care se frămînta mai departe. Un concert de urlete se amestecă în noapte; căzuţii se zvîrcoleau, ceilalţi se retrăgeau iar.

O tăcere desăvîrşită se întinse după asta; nu adia nici o suflare de vînt; o pînză de nouri trecu pe deasupra, adîncind în întuneric desăvîrşit împrejurimea şi apa.

Ciuk-a-boi veni către Atkinson:

— Se isprăvesc bolîndarii şi ierburile, zise el, şi treaba acestor duşmani încă nu-i isprăvită. Acuma stau: se sfătuiesc cum să schimbe atacul; după aceea au să se întoarcă iară. Acuma are să fie mai greu, nu mai avem lumină nici de sus, nici de jos.

— *Să se ducă oamenii tăi, Ciuk-a-boi,* să aducă rădăcini şi ierburi uscate pentru foc.

— Să se ducă, măria ta. Unii în susul apei, alţii în josul apei; să ia cu ei şi carabinele.

— Aşa să se facă, Ciuk.

— Da, măria ta, şi să fim cu mare grijă; duşmanii sînt tot în preajmă. Iată, s-aud caii nechezînd iar şi smuncindu-se în pripoane.

În depărtare, hăuliră urlete.

— Aceştia sînt alţii, preciză Ciuk-a-boi. Mai vine un rînd. Cei care vin acum au să dea peste cei care stau şi pîndesc în preajmă.

Într-adevăr, şi Atkinson, şi cazacul tălmaciu, care sta lîngă el necontenit, auziră, nu mult după ce se depărtă Ciuk-a-boi, coliziunea între banda nouă de lupi şi cea care atacase de cu sară. Cei vechi mîrîiau şi hîrîiau împotriva celor proaspeţi. După un timp tăcură, punîndu-se probabil de acord.

Nourii care îmbrobodiseră cerul trecură şi împrejurimile începură a se prevedea în zarea apei. Oricît era de stăpîn pe sine, Atkinson avu o clipă de destindere bucuroasă cînd kalmucii înarmaţi aduseră elemente nouă pentru foc.

Vîlvoarea izbucni cu violenţă. În noaptea spintecată, călătorul văzu prima coloană de asalt a sălbătăciunilor înaintată pînă la cincisprezece paşi apropiere: în dosul acestor dihănii, se zărea al doilea şirag, şi al treilea. Era o tactică întrucîtva omenească. Era tactica hoardelor de

demult, pe care mai de grabă ele o învăţaseră de la aceste sălbătăciuni ale pustiei.

O descărcătură vie doborî o parte din dihănii; chelălăirile de spaimă se depărtară. Se făcu linişte. Focul urmă să ardă înalt o bună parte din noapte. Sălbaticii nu se mai întoarseră la atac. In zorii zilei, călătorul şi oamenii lui, străbătînd cîmpul de biruinţă, recunoscură opt lupi morţi şi numeroase urme de sînge ale răniţilor care se retrăseseră ca să piară în singurătate ori fuseseră sfîşiaţi de semenii lor.

— E plin ţinutul de asemenea fiare, încredinţau mongolii kalkha pe Atkinson, şi călătorul străin are să mai aibă de-a face cu ele. Nouă ne fac stricăciuni nesfîrşite în tabunurile de cai şi turmele de oi.

După două zile, înainte de a mai da la arătare lupi, pustia scoase în calea europeanului alţi locuitori ai ei. Era pe o aşezătură goală, semănată cu bolovănişuri de calcedonie şi agată frumos colorată. Ici-colo, stînci lustruite de un fel de rocă purpurie şi neagră, înflorită cu pete de roş violent. Intre aceste stînci, calea era îngreunată de bolovănişuri ascuţite în care caii îşi sîngerau copitele.

Printre asemenea ghimpi de piatră, se împleteau fulgerînd în lumină feluriţi şerpi. Unii îşi cumpăneau capetele, ieşind din crăpăturile stîncilor; alţii se prelingeau în ascunzişuri, fugind din calea caravanei; unii însă deveneau agresivi, încordîndu-se şi şuierînd cu mînie. Pe care îi puteau ajunge, mongolii şi cazacii îi tăiau cu sfîrcurile harapnicelor. Ciudat loc de popas în vremea nopţii ar fi acel ţinut, se gîndea Atkinson, urmărind evoluţiile reptilelor şi cercînd să le deosebească forma şi coloratura. Unele, cele mai numeroase, aveau nuanţa ardeziei şi se confundau cu aspectul general al peisagiului. Altele, verzi-cenuşii, pătate cu roş de sînge, străluceau în chip extraordinar, ca nişte juvaeruri în soare.

Pe cînd europeanul, descălecat un răstimp, examina unele roci cristaline dintre cele mai curioase, un strigăt de alarmă izbucni la oarecare distanţă între însoţitorii săi. Intorcîndu-şi privirile, Atkinson văzu doi kalkha fugind cu ochii aţintiţi înspre un punct anumit. Călătorul se repezi spre ei. Oamenii îi arătară la o mică depărtare pricina spaimei lor: era un şarpe enorm încolăcit pe o stîncă. Işi ridicase în sus capul, balansîndu-l, avea ochii ca două puncte de foc şi şuiera cu întărîtare. Prin strigătele lor, oamenii dovedeau cunoştinţă despre veninul mortal al acelui monstru. Atkinson trase din spate numaidecît carabina, care nu-l părăsea niciodată. O îndreptă spre şarpe, rezemînd-o de un colţ de stîncă. O clipă capul lui dispăru în covru. Ciuk-a-boi făcu doi paşi înainte. Capul se ridică iar, cu şuieru-i ascuţit. Atunci Atkinson îi trimese glonţele, decapitîndu-l. Corpul se desfăcu într-o parabolă, sărind din cuibar; mongolii se năpustiră asupra lui cu harapnicele. Cu toate loviturile lor furioase, convulsiunile reptilei nu conteniră decît după un pătrar de ceas. Cînd fu întins în toată lungimea lui, măsurătoarea arătă aproape doi metri; grosimea era cît mîna. Era de o coloare fumurie, cu pete roşii şi verzi pe laturi. In toată înfăţişarea lui înflorită, se vădea un venin ucigător.

Drumul printre stîncării şi şerpi urmă astfel multă vreme. Caii umblau greu, oamenii trebuiră să descalece. Cu toată truda, popasul trebuia împins cu mult mai departe şi cu mult mai tîrziu decît ora obişnuită; oprirea în acele regiuni dezolate şi lugubre apărea ca imposibilă. Ori încotro îşi întorcea călătorul privirea, nu zărea nici scli-

pire de apă, nici iarbă. Şi iarba, şi apa, totuşi, trebuiau găsite înainte de căderea nopţii.

Îndată ce calea deveni mai puţin grea, caravana încălecă. După un galop de două ceasuri, se arătară pîlcuri de iarbă, amestecate cu nişte spinării înflorite galben şi roş, semănînd cu răsura.

Umblînd aşa cu grăbire înainte, călătorii trecură într-o vale. Cînd fulgerările argintii ale apei clipiră, mongolii dădură semne şi sunete de mare bucurie, caii ciuliră urechile şi pufniră cu plăcere spre smocurile cu iarbă bogată, care căptuşesc vălceaua. Călăuzii cotiră în lunca de la malul rîului. Era o apă limpede de douăzeci de metri lăţime şi doi ori trei adîncime. Însoţitorii kalkha nu-i cunoşteau numele; nu ştiau de unde vine şi încotro se duce. Era o apă de la dumnezeu. Binecuvîntat fie numele lui! Şi oameni şi cai se repeziră în valuri, potolindu-şi de-a valma setea şi arşiţa. Popasul a fost dintre cele mai plăcute şi noaptea tihnită, după ce Ciuk-a-boi a luat toate măsurile de pază.

A doua zi, asupra rîului plutea o piclă deasă, care, încet-încet, se risipi străpunsă de razele soarelui, ceea ce vestea o zi de mare zăpuşeală. Aici, însoţitorii kalkha rămaseră pe loc, ca să se întoarcă înapoi la aulul lor. Se închinară în faţa europeanului, luîndu-şi rămas-bun şi poftindu-i multă sănătate. Atkinson le mulţămi şi rămase un timp privindu-i cum se duc. Erau nişte oameni cumsecade şi vrednici, care stătuseră la datorie neîntrerupt şi se dovediseră destoinici şi devotaţi în noaptea de primejdie, cu lupii. Europeanul simţea pentru ei un regret sincer. Îi fuseseră un timp tovarăşi şi prietini; n-avea să-i mai vadă niciodată!

Tovarăşii rămaşi trebuiau să-l însoţească şi să-l călăuzească înainte, în căutarea rîului Giabakan, despre care nu auziseră şi pe care nu-l cunoşteau. Cu ajutorul lui Alah şi mai ales al hărţilor europeanului, după cîteva zile, străbătură cu bine într-o vale largă unde curgea acea apă, cu acel nume. După situaţie şi orientări, nu se putea să fie alta. Atkinson o recunoscu şi porunci popas.

Se aflau acum pe ţărmul unei ape adînci, care curgea lin. Lăţimea ei era de două sute de metri. Trei dintre însoţitori, fără să se odihnească, porniră numaidecît după vînat. Locurile erau singuratice; nu găsiră nimic. Oamenii trebuiră să se mulţămească cu foarte puţin; în schimb, caii aveau din belşug iarbă grasă. Cum veni noaptea, fură luate toate măsurile împotriva fiarelor, căci, după cît afirmaseră însoţitorii kalkha, în aceste părţi mai cu samă hălăduiau lupii.

Noaptea se petrecu liniştită. A doua zi dimineaţă, pe o vreme frumoasă, Ciuk-a-boi căută vad, după care, cu chibzuită rînduială, oameni şi boclucuri trecură pe celălalt mal. Armele, hainele şi hîrtiile europeanului, îndeosebi, avură parte de grijă deosebită; kalmucii le purtară în creştetul capului.

După ce toată lumea fu de partea cealaltă, se făcură pregătiri de alt drum. Aveau a străbate un şes înfricoşat prin pustietatea lui, ca să poată ajunge către ţinutul unde, după hărţile lui Atkinson, trebuiau să se găsească masivele munţilor Altai. Şesul acela de secetă şi nisip era o parte din deşertul Sarkha, şi el, la rîndul lui, secţiune din nesfîrşita pustie Gobi. În toată întinderea nu mai creştea iarbă; numai planta numită salsola însemna, circular, malurile bălţilor sărate, colorîndu-le cu portocaliu ori roş. Văzute de departe, bălţile acestea

aveau o înfățișare dintre cele mai curioase. Fulgerările sării cristalizate în care se răsfring florile roșii de salsola iau, la răsăritul și asfințitul soarelui, aspecte de diamante și rubine incrustate într-un juvaer somptuos.

O tăcere solemnă stăpînește aceste vaste cîmpii aride, în care nu pot viețui nici oameni, nici patrupede, nici paseri. Nici cel mai mic sunet nu clintește tăcerea de moarte care planează perpetuu asupra acestui sol calcinat.

Tăcerea pădurii e cu totul altceva; e vie, plină de mișcări tainice și de murmure; e cîntec, zbor, pas furișat. Aici era moarte totală. In tot cursul unei zile întregi, călătorii nu observară nimic care să poată adăposti ori hrăni o pasere sau o căprioară. Cu mare greutate cazacii și kalmucii putură strînge puține spinării firave pentru focul de popas, în amurg. Intr-asemenea loc nu mai aveau nevoie nici de măsuri de pază împotriva fiarelor. Petrecură noaptea în liniște, cufundați sub întuneric, în lugubra neclintire a întinderilor. Și a doua zi trecură mai departe, căutînd ceasuri după ceasuri un ostrov de verdeață. Umblînd așa pe lîngă mlaștini acoperite de papură, pe lîngă movili multe de nisip semănînd cu gorganele, ajunseră la niște bălți fără țărmuri. Acolo Atkinson, pe cînd schița priveliștea, fu martor al formării unui uragan pe zarea dreaptă a pustiei. Cum observară la orizont semnele tulburi, cazacii și Ciuk-a-boi se grăbiră să pună la adăpost caii în dosul unei perdele de stuf. Doi dintre călăuzi rămaseră lîngă călător.

Vijelia sosea cu o repeziciune înfricoșată, zvîrlind valuri de nisip în spațiu și prăvălind stufăriile și trestiile. Pe baltă venea împotriva spectatorului uimit o linie lungă de val, încovoiată ca un grumaz. Cînd acea linie albă fu la jumătate de kilometru, Atkinson începu să-i audă mugetul; kalmucii care rămăseseră cu el începură să strige, rugîndu-l să treacă numaidecît la adăpost din fața primejdiei. Luîndu-l cu desenuri cu tot, îl duseră în dosul perdelei de stuf. Abia ajunsese la ceilalți tovarăși călătorul, și vîrtejul sosi ca un trăsnet, detunînd pămîntul și prăvălind vegetația. Cum trecu în nisip, ridică pînă la cer o pîlnie de pulbere cu un horcăit enorm.

Trecerea fenomenului nu ținu mai mult de un sfert de ceas. Intinderile căzură iară în liniștea lor sinistră.

In asemenea clipe de deslănțuire a elementelor, primejdia e să fii surprins în loc deschis. Uneori, în acele ținuturi, tornada pornește din rîpile munților și se desfășoară încet, măcinînd spații circulare cam de un kilometru, sorbind în pîlnia ei și revărsînd în laturi tot ce întîlnește. Fuga ei în stepă e ca a unui cal în galopul cel mare. Toate animalele, fie sălbatice, fie domestice, fug înfricoșate din calea ei. Orice ființă vie, prinsă, e spulberată, bătută și ucisă.

Caravana și-a mai urmat astfel drumul prin pustie încă două zile. După popasul nopții a doua, zorile trandafirii ale dimineții vestiră o zi frumoasă, cu soare strălucitor. Atkinson văzu pe cazaci și pe kalmuci foarte ocupați cu pregătirea și curățirea puștilor.

— Am intrat într-un ținut mai prielnic, vesti vesel Ciuk-a-boi, astăzi pregătim măriei tale vînătoare.

Mîncarea de dimineață fu repede consumată. Patru oameni rămaseră la popas cu două carabine, pentru împrejurarea că s-ar produce un atac al kirghizilor. Șase dintre ceilalți oameni ai escortei întovărășiră pe Atkinson, înconjurînd locurile. Al șaptelea, un kirghiz, purta arma cu două țevi a englezului.

Soarele se ridicase pe cer de două suliţi. Cazacii erau intr-o vale, pe urmele mistreţilor, descoperite de ei incă din zori. Dincolo de aceste urme, se incurcau spinării mărunte şi ierburi inalte. Indată ce vînătorii intrară cu caii in acea desime, mistreţii zvicniră din vetrele lor: ierburile şi spinăriile ondulau şi se scuturau la trecerea lor; în curînd sălbătăciunile ieşiră într-un spaţiu curat. Îndată ce-i văzură descoperiţi, vînătorii işi grăbiră caii şi işi gătiră puştile.

Fugeau in frunte, la două sute de metri depărtare, două fiare uriaşe cu părul negru-cenuşiu. După locul gol, urmau alte tufe de spinării. Cîtva timp, urmăritorii pierdură iarăşi din vedere vînatul. Un kalmuk, ducîndu-şi calul in galop oblic, descoperi iar mistreţii cei mari dincolo de un rînd de tufari şi dădu semn. Ceilalţi vinători puseră pinteni, siliră caii, pînă ce se apropiară la cincizeci de metri. Atkinson şi un cazac săriră din şa. După ce traseră cite un foc, băgară de samă că una dintre dihănii fusese atinsă.

Pe cind călătorul european şi cazacul işi incărcau puştile, ceilalţi oameni ai escortei traseră şi ei focuri. Atkinson şi soţul său, iarăşi călări, luară urma mistreţului rănit. O vreme, ambele sălbătăciuni fugiseră împreună; acuma se despărţiseră. Una luase în lung malul rîului, alungată de doi cazaci; unul trăsese iarăşi un foc asupra ei. Cealaltă se repezise oblic într-un teren deschis şi tare; călătorul englez dădu drumul calului cu cea mai mare vigoare, pînă ce o ajunse. Era zbîrlită, furioasă şi clefăia spumă. In acea clipă, unul dintre cazaci ii trimese iar un glonţ, care o atinse fără a o opri. Atingîndu-şi calul cu cravaşa, Atkinson o ocoli, ieşindu-i in coastă, la douăzeci de paşi. Cum dihania slăbea gîfîind, călăreţul trecu înainte şi o luă în ţel, ochind asupra capului. Nici de data asta, fiara nu căzu; glontele ii intrase in grumaz şi o sili numai să se oprească o clipă. Atkinson işi trecu puşca în spate şi trase un pistol de la cobur, galopînd in stinga fiarei şi paralel cu ea.

Fiind bun trăgător cu pistolul, englezul işi purtă calul pînă la şapte-opt paşi de mistreţ. Atunci ii trimese un glonte, care nu nemeri. Reluîndu-şi galopul, ii trimese al doilea glonte de pistol, care lovi; mistreţul şovăi o clipă, apoi se prăbuşi; un cazac şi un kalmuk veniră asupra lui imediat.

Atkinson descălecă şi el şi cercetă ultima lovitură. Glontele lovise deasupra ochiului, lîngă tîmplă. Era un mistreţ de o mărime respectabilă. Cazacul il preţelui cam de nouă puduri, deci aproape o sută cincizeci de kilograme. Colţi lungi şi ageri ca nişte cuţite puteau fi arme teribile împotriva omului ori a calului.

Un om din escortă se întoarse la popas ca să aducă cal şi targă. În vremea asta Ciuk-a-boi şi alţi cazaci doborau celălalt mistreţ cu mult mai mare şi mai fioros decît primul. Vînătorii se întoarseră la popas cu indoitul lor trofeu şi cu mare bucurie.

Vînătoarea aceasta luase o parte din zi; caii aveau nevoie de odihnă înainte de a străbate o altă distanţă. Cît animalele şi o parte din oameni rămaseră la foc, înainte de prînz, Atkinson hotărî să urce o colină, spre a avea priveliştea locurilor mai îndepărtate. Intovărăşit de Ciuk-a-boi şi un cazac, urcă în susul văii, care se îngusta, şi, de pe o înălţime, putu să-şi dea sama că ultimele valuri ale Altailor se pierdeau tot mai scăzute in imensitatea deşertului Gobi. Către apus, la o distanţă mare, se ridica în cer un stîlp de fum.

— Poate să fie, în acea latură, o tabără de kirghizi? se întrebă călătorul. Ținuturile lor, după cît avea informații, sînt cu mult mai la asfințit.

Nici triburi kalkha nu sînt în acea direcție. Totuși, trebuie să fie cineva.

— Să ne apropiem într-acolo, dă sfat Ciuk-a-boi. În părțile acestea trebuie să fim cu grijă; nomazii de aici n-au nume bun.

Urmînd creasta colinelor și priveghind cîmpia în care se deslușeau acum mai bine focuri apropiate de popas, Atkinson și tovarășii săi dădură peste o potecă bătută, drum de caravane prin deșert. Deci focul era al unui popas. Ciuk-a-boi privi multă vreme în direcția lui

Din locul înalt unde se găsea, Atkinson avea perspectivă spre Ilka-Aral-Noor, întindere de ape care scînteiau în lumina asfințitului. Alt lac de o întindere considerabilă se deschidea dincolo de vetrele caravanei. Pe cînd coborau, ca să se întoarcă la tabără, Ciuk-a-boi își dădu părerea:

— Acolo e popas de caravană, dar poate să fie și popas de nomazi. Unde umblă caravanele. umblă și nomazii; ei sînt ca lupii acestor locuri; despre isprăvile lor se aude pînă departe. Deci, cum am văzut noi acel fum de popas, au putut să bage de samă și alții fumul popasului nostru. Trebuie să fim cu grijă asupra cailor; să-i dăm la hrană cu pază de oameni, să-i ținem lîngă noi în vremea nopții și să fim cu carabinele încărcate. Dacă rămînem fără cai în aceste singurătăți, nu mai avem nici o putere și sîntem în mîinile lotrilor.

Doi cercetași cazaci au trecut înainte ca să aleagă un loc potrivit pentru tabăra de noapte. Însoțitorii călătorului au fost cu grijă tot timpul; dar zorii zilei au luminat din nou liniștea împietrită a locurilor. Cercetîndu-și hărțile, Atkinson hotărî încă două zile de drum către sud. După aceste două etape, trebuia să cotească la vest, ca să ajungă la țărmul unui rîu numit Urangur; de aici și-ar fi făcut intrarea în pustiul Gobi, pe la nord de lanțul munților Sian-Șan. Acest lanț e cel mai înalt al Asiei centrale; pe axa lui se ridică în cer înspăimîntătorul masiv Bogda-Oola și crestele vulcanice Pe-Șan și Ho-Teu. Aceste trei erau ținta excursiei lui Atkinson în acele lugubre regiuni.

Călătorul știa că grija pe care o exprimase Ciuk-a-boi în preajma acelor focuri singuratice de caravană era cu totul îndreptățită. Primejdiile unor întîlniri cu bandiții erau tot așa de prevăzute de el ca și celelalte greutăți fără număr și trude fără sfîrșit prin care trecea; însă era hotărît să biruiască totul ca să cunoască ceea ce încă nu văzuse nimeni și să lămurească, pentru lumea civilizată, unele nedumeriri geografice.

TATARIA CHINEZEASCĂ. CUIBUL INVAZIILOR. VULCANII. TRIBURILE DE KIRGHIZI. SULTANI ȘI BANDIȚI.

Ținutul părea din ce în ce mai sterp, pe măsură ce Atkinson și soții săi înaintau spre miazăzi. Nu mai întîlneau verdeață decît în vălcelele înguste, și acolo nu era decît o iarbă scurtă și sărăcăcioasă. Din cînd în cînd descopereau cîte un pîrău cu apă puțină: erau singurele locuri bune de popas și hodină. Ceasuri multe și zile după zile se petrecură

astfel străbătind aceleași locuri goale, suind aceleași coline, coborînd aceleași văi: monotonie și tristeță, după monotonie și tristeță. Cîteodată un accident mai înalt de teren îngăduia exploratorului să-și întindă privirea în lungul deșertului Sarkha, asupra nisipurilor galbene, a gorganelor roșcate și dunelor cenușii.

În sfîrșit, într-un timp, a cărui măsură devenea aproape indiferentă, călătorii ajunseră la rîul Giabakan. De departe încă, sinuozitățile lui desemnau în întindere o îndoită linie neagră: vegetația malurilor. La est de această întîlnire cu apa Giabakan, se întinde Gobi cu ondulațiile-i fără număr și fără sfîrșit, pierzîndu-se în depărtări nemăsurate subt o pîclă albastră. Înspre sud apărură lui Atkinson țancurile ninse ale lui Sian-Șan, stăpînite din cerul înalt de Bogda-Oola. Între aceste mase gigantice de piatră, care barau orizontul, se aflau și piscurile vulcanice Ho-Ceu și Turfan, însă, între sute și mii de piscuri, numai fumul și flacăra, între ghețuri și omături, ar fi putut semnala punctele active. Deasupra înfricoșatelor înălțimi, cerul era de un siniliu curat și dulce.

În timp ce caravana cobora în stepă, europeanul avu din nou viziunea trecutului, cu seriile lui de hoarde, care se scurseseră prin vastul pustiu Gobi, către Apusul nostru. Revărsări periodice de mulțimi, ca revărsări de potopuri, ca revărsări de vulcan. Istoricii chinezi povestesc despre o izbucnire grozavă a piscurilor Sian-Șan acum două mii de ani. Focurile craterelor luminau fuga semințiilor Hiongnu, prigonite spre apus de armiile generalului chinez Teon-Hian. Pe cînd nomazii fugeau revărsîndu-se în pustia Gobi, craterele, zic istoricii, aruncau în cer șuvoaie de piatră topită, care se învolburau apoi în fluvii înflăcărate prin rîpele munților, luminînd depărtarea pustiei.

Pe cînd Atkinson sta privind în pragul acelor locuri, pe care le observase nu cu multe săptămîni înainte de pe culmile munților, unul dintre cazaci se apropie și-i atrase atenția asupra unei coloane drepte de fum, care se ridica spre cer la o mare distanță înspre asfințit. Atkinson se întoarse ca să observe.

Nu se putea să fie acolo decît o tabără de kirghizi. Dacă vedea călătorul focurile lor, însemna că și kirghizii puteau să observe fumul unui popas străin. Sfatul lui Ciuk-a-boi devenea iar o poruncă. Deci caii fură puși subt pază cît stătură la pășune; în vremea nopții fură aduși aproape de foc, și străji, cu arma gata, fură rînduite.

— Caii și puștile, caii și puștile, repeta Ciuk-a-boi, rîzînd către englez. Fără cai mai ales, nu mai avem nici o putere.

Dar și noaptea aceasta se petrecu în liniște. Stînd întins pe teltie, cu capul pe șa, Atkinson se trezi din somnul adînc tocmai în clipa cînd o linie de sînge scrijela zarea răsăritului. Încet-încet lumina crescu și lucirea ei se întinse asupra împrejurimilor, descoperind dintr-o dată, la o depărtare de douăzeci ori treizeci de kilometri înspre sud, o apariție care nu fusese vizibilă în ajun la înserat. Era un munte în formă de dom; rotunzimile lui aveau solipiri de juvaer.

Călătorul hotărî să cerceteze deaproape locul. Părăsind popasul, Atkinson călări în direcția domului pînă ce ajunse la niște rîpi prăpăstioase. Intrînd printr-una din aceste rîpi ca într-un coridor, exploratorul ajunse la muntele emisferic, care-i ațîțase curiozitatea.

La poalele lui, luînd numai trei oameni din escortă, își începu cercetările.

Intr-una din rîpile coastei zări curgere de lavă, cu rupturi și ascuțișuri. In boldurile acelei roci, abia se puteau ține oamenii pe picioare. Toată această masă vulcanică de coloare neagră, amestecată cu un cenușiu-purpuriu, ieșise cîndva din domul vulcanic în stare lichidă; presiunea lăuntrică o împinsese afară în forma unui bulbuc enorm. Răcirea o crăpase în toate sensurile, cu oarecare regularitate însă. După cercetările lui Atkinson, natura rocii era bazaltică. Călătorul culese și cîteva probe de cristale verzui de olivină.

Domul acesta părea a fi un embrion vulcanic. Focul lăuntric răsuflase și aici, dar izbucnirea principală fusese în altă parte. De sus, călătorul văzu, la o depărtare de alți douăzeci și cinci, treizeci de kilometri spre sud, încă o formație geologică identică. Călărind într-acolo cu escorta sa, Atkinson descoperi un aul, între cîteva coline joase.

Călătorii deodată se văzură înpresurați de herghelii enorme de cai și cămile. Păstori kirghizi călări făceau paza, avînd fiecare la șa baltagul de război. Impotriva cui aveau a se apăra? Cu cine aveau a lupta, căci erau singuri în acea imensitate?

Ciuk-a-boi puse întrebările de rigoare; păstorii arătară poteca spre aul. Unul din ei își repezi calul în galop, ca să dea de știre stăpînului. Străinii fuseseră văzuți cu arme.

In cîteva minute, Atkinson zări aulul, în fundul unei vălcele, la malul pîrăului. Cam la un kilometru de iurte, se desfăcea un lac. De o parte a acestei ape se ridicau stufării; de alta o pășune, pe care erau împrăștiate mii de oi și capre. Dinspre aul veniră întru întîmpinare cîțiva călăreți cu înfățișare, după cît se vedea, pașnică. Cînd acești călăreți fură aproape, opriră. Unul din ei își împinse calul către Atkinson și întinse mîna pînă ce atinse pieptul străinului, rostind o singură vorbă:

— Aman!

— Aman! răspunse călătorul, punînd și el mîna pe pieptul kirghizului.

Porniră către aul. Dintr-o dată se iscase într-acolo o mare mișcare. Doi călăreți fugeau în goana cailor. Alții ieșiseră în fugă pe costișă ca să strîngă spinării și ciulini. Alții se încrucișau în toate sensurile printre iurte.

Cei care ieșiseră întru întîmpinare călăuziră pe străin pînă la un cort mare, la intrarea căruia era înfiptă în pămînt o suliță. In boldul ei fîlfîia o coamă de cal. Lîngă acest semn al stăpînirii stătea un bărbat cu înfățișarea respectabilă. Pășind înainte, apucă frîul calului lui Atkinson, apoi îi întinse mîna, ajutîndu-l să descalece și-l pofti în iurtă. Numele acestui șef kirghiz era Baspasihan-sultan.

— Poftesc bun sosit în cortul meu, se închină el către european.

Era un om nalt, cu obrazul rumăn, înveșmîntat cu un halat de catifea neagră, mărginit cu blăniță de zibelină. Mijlocul îi era încins cu un șal roșu ca sîngele; avea în cap o cușmă roșie conică, cu zagara de coadă de vulpe și împodobită cu o pană de buhă. Acest din urmă semn era dovadă că Baspasihan era coborîtor din vestitul Ghinghishan.

Pe pămînt, în iurtă, era așternut un covor de Buhara. Atkinson fu poftit să se așeze. In fața lui luă loc sultanul.

Atkinson îl pofti alături. Inălțimea sa veni alături, cu evidentă satisfacție.

După cîteva clipe, doi băieți intrară în cort, aducînd ceai și fructe. Amîndoi erau îmbrăcați cu halate de mătasă în dungi, purtau în cap cușme de blană de vulpe și erau încinși cu șaluri verzi. Erau feciorii sultanului. Sultana nu era în aul; se afla dusă într-o vizită, la un alt șef, la depărtare de două zile.

Iurta era foarte largă. Într-o parte, perdele de mătasă închideau iatacul, unde nu se vedea nici un fel de pat. Lîngă perdele sta un bercut, vultur enorm, înlănțuit pe stativa lui, în tovărășia unui șoim. Cei care intrau în iurtă, ca să aducă ceva ori să întrebe ceva, se țineau la o distanță potrivită de acel vultur. În partea cealaltă a cortului, într-un fel de staul strîmt, erau închiși doi cai și doi miei. Îndărătul locului unde sta musafirul european, se găseau clădite lăzi și covoare de Buhara și lîngă el burdufu! de kumis, îngrijit acoperit cu un voilok.

Îndată după copii, se grămădiseră de la intrare pînă la covor vreo opt ori zece kirghizi, care observau cu o adîncă atenție cea mai mică mișcare a lui Atkinson. De asemenea afară, lîngă perdelele de la intrare, se îmbulziră multe femei spionînd pe străin, cu ochii lor mici și negri.

Sfatul începu între sultan, Ciuk-a-boi și unul dintre cazaci. După privirile pe care Baspasîhan le întorcea mereu asupra englezului, scrutîndu-l, se putea înțelege lesne care le era miezul conversației.

Mai întîi erau acele părți de îmbrăcăminte așa de deosebite, nemaiauzite și nemaivăzute: o pălărie de pîslă cu niște streșini așa de largi, niște cizme pînă peste genunchi, jacheta de vînătoare cu croiala așa de ciudată. Al doilea și mai ales se vedeau la centura străinului pistoalele.

Ce erau acelea? Ce se putea face cu asemenea jucării?

— Sultanul dorește să pipăie pistoalele, lămuri Ciuk-a-boi. După aceea ar pofti să afle ce se poate face cu ele.

Atkinson scoase mai întîi capsele, după aceea prezintă măriei sale pistoalele.

Sultanul le pipăi atent; le cercetă oțelele; se uită în țevi.

— Ce se poate face cu ele?

— Europeanul se slujește de ele ca de o pușcă, lămuri Ciuk-a-boi.

— Aș! nu se poate. Asemenea țevi scurte nu pot face mare lucru. Scuipă gloanțele la cîțiva pași.

— Poate înălțimea ta poftești să vezi ce face englezul cu asemenea jucării? întrebă Ciuk.

— Poftesc. Să se aducă un ied și să fie așezat la douăzeci de pași.

Dorința lui Baspasîhan fu comunicată călătorului.

Atkinson refuză iedul. Ideea lui era că pistoalele trebuiau să producă un argument mult mai serios și mai puternic în favoarea lui, în mijlocul unor hoarde fără frîu și lege. Deci trase o foaie din carnetul său și-i făcu un semn la mijloc, trecînd-o unui cazac din escortă. Acesta, înțelegînd ce trebuia să facă, aduse un băț, îl despică la un capăt, așeză foaia cu semnul în despicătură și se duse să înfigă bățul la oarecare distanță.

Sultanul ieși din cort, urmat de toată suita lui.

Atkinson se așeză la cincisprezece pași de țintă, armă unul din pistoale, și străpunse foaia de hîrtie prin semn.

Baspasîhan zîmbi cu îndoială. Oamenii lui zîmbiră de asemenea. Nu se putea să fie la mijloc decît o boscărie. Cazacul a impuns cu degetul petecul de hîrtie.

— Poftesc să mai văd o dată pe oaspetele nostru ţintind în altceva, zise el.

Dădu o poruncă. Unul dintre feciorii lui intră în cort şi aduse numaidecît o cupă chinezească de lemn. Sultanul singur se duse s-o aşeze în vîrful băţului, pe urmă veni satisfăcut lîngă Atkinson, poftindu-l printr-un gest să tragă iar.

Atkinson trase în clipă, străpungînd cupa. Lovitura fu cercetată cu cea mai mare atenţie şi mirare. Unii dintre kirghizi clătinau capetele semnificativ; alţii întorceau ochii spre european cu un spor de respect. Baspasîhan îşi păstră pentru el însuşi reflecţiile.

Şi Atkinson observa destul de atent tot ce se petrece în juru-i. Cîţiva flăcăi atletici şi îndrăzneţi îl spionau de la distanţă. O oaie canara, adică stearpă şi grasă, fusese tăiată şi fierbea într-un cazan la unul din corturi. Ritualul primirii de oaspeţi se executa deci după tradiţiile străvechi; călătorul însă avea cunoştinţă că se afla în mijlocul unor triburi care inspirau groaza în toate vecinătăţile. Erau oameni în afară de lege, în plină revoltă contra autorităţii chineze.

Atkinson îşi reîncărcă pistolul.

Atmosfera era însă paşnică, cel puţin în aparenţă, şi cina era aproape gata. Doi bucătari cu braţe muşchiuloase culegeau spuma de pe cazanul care clocotea. Alte preparative aveau loc; bărbaţi şi femei se adunau în vederea ospăţului.

Un asemenea eveniment e o raritate pentru un musafir străin. De aceea Atkinson îşi ascuţea mai mult atenţia decît dinţii. Un covor fu întins la intrarea iurtei. Baspasîhan pofti pe oaspete să se aşeze jos după moda orientală. Se aşeză şi el alături. În faţă rămase un spaţiu gol, după aceea bătrînii şi notabilii se rînduiră în cerc. Nefiind loc pentru toţi, bărbaţii luară loc în primul rînd, după aceea se grămădeau băieţii; după feciori, femeile şi fetele. În sfîrşit, între picioarele acestora din urmă se îmbulzeau cîni cu un interes şi o poftă tot aşa de mare ca şi a oamenilor. Cînd toată lumea fu aşezată şi toate ale ospăţului gata, doi slujitori intrară în interiorul cercului, purtînd un fel de oală cu capac şi gurgui, în care era apă caldă. Sultanul întinse mîinile, Atkinson făcu la fel; slujitorii vărsară apă. Lipsea prosopul; fiecare musafir trebuia să aibă pe al său. Toţi bărbaţii fură slujiţi într-acest fel, de la cel mai de samă pînă la cel mai umilit slujitor. Numai femeile şi fetele fură lăsate să se spele singure pe mîini, cum or şti şi cum or putea.

După spălatul mîinilor, bucătarii aduseră vase, din care ieşea un abur des; erau nişte treuci lungi de lemn. Una din aceste treuci fu pusă dinaintea sa şi a sultanului, plină cu bucăţi de oaie şi orez fiert.

Oaspeţii traseră cuţitele din teacă; ei nu simţeau nevoie, ca europeanul, de farfurii şi tacîmuri. Sultanul alese din grămada de cărnuri o bucată, care părea mai mare, o puse în mîna lui Atkinson, după aceea scoase şi pentru înălţimea sa una.

La acest semnal, toate mîinile celor de faţă, care puteau ajunge, se cufundară în treuci. Bărbaţii din frunte, care rupeau cei dintăi cu dinţii bucăţile alese, aveau îndatorirea să lase pe alţii să isprăvească ce începuseră ei, deci treceau bucăţile lor către cei care aşteptau îndărăt. Aceştia muşcau şi ei o dată ori de două ori şi treceau şi ei bucăţile în rîndul al treilea, unde erau băieţi; de la băieţi, oasele aproape dezgolite treceau la femei şi copii; după ce erau cu asprime roase pînă la cea din urmă fibră, în sfîrşit, le primeau cînii, care se înghesuiau şi se băteau printre picioarele cinstiţilor musafiri.

Cînd ospățul era în toi, Atkinson băgă de samă trei copii goi, care se furișaseră în dosul sultanului, pe cînd acesta privea la ce se petrece în cercul din fața sa. Privirile lor ascuțite pîndiră cel mai potrivit moment, cînd sultanul nu-i putea observa. Atunci își cufundară brațele în treuci și apucară o bucată de carne, după care, tot pe furiș, cum veniseră, se retraseră într-un cotlon ca s-o sfîșie cu dinți lacomi. După ce isprăviră, se întoarseră iarăși, repetîndu-și în același chip isprava. Dincolo de cercul femeilor, un băiețel de patru ani, cu un ciolan mare în mînă, se lupta cu mare vrednicie împotriva asaltului cînilor, ca să păstreze numai pentru sine prada. Cînii lătrau în juru-i; pe cei mai îndrăzneți el îi pălea cu osul peste bot, apoi mușca din sfîrcuri cu grăbire.

În foarte puțină vreme, treucile rămaseră goale. După ce se isprăvi astfel carnea cu orez, între comeseni începură a circula oale enorme pline de zamă. Kirghizii sorbeau cu mare plăcere din ele și le treceau din mînă în mînă. În sfîrșit, slujitorii aduseră iar apă de spălat, și, după ce fiecare își clăti mînile, toți se ridicară ca să se ducă la treburile lor.

Sultanul își exprimă cătră Ciuk-a-boi dorința să vadă carabinele europeanului. Trei oameni, la porunca lui, le aduseră. Atkinson porunci cazacilor să le încarce, apoi pofti pe kirghizi să tragă într-o țintă așezată la șaizeci de pași depărtare.

Trei dintre kirghizi traseră cîte două focuri, fără să nimerească. După ce carabinele fură din nou încărcate, se apropiară de țintă la o distanță mai mică. Atunci unul din ei nimeri, ceea ce produse senzație și bucurie...

Ciuk-a-boi și un cazac traseră și ei de la șaizeci de pași și nimeriră centrul. La porunca lui Atkinson, unul dintre cazaci strămută ținta la o depărtare întreită — cam la o sută cincizeci de metri. Distanța aceasta miră nespus pe sultan și pe kirghizii de față.

Cînd europeanul străpunse ținta, nomazii se priviră cu o uimire nespusă, în același timp pentru asemenea arme și asemenea trăgător. Tocmai asta dorea și călătorul.

Înțelegînd că musafirul său are intenția să plece a doua zi, Baspasihan își exprimă dorința să-l întovărășească pînă la aulul vecin, la o zi de umblet depărtare.

De asemenea, explica Ciuk-a-boi lui Atkinson, sultanul dorește să arate musafirului său cum se face în acele ținuturi vînătoarea cu vulturul negru care se chiamă berkut. Locurile erau bogate în vînat de tot felul. Pe lîngă cerbi, mufloni și căprioare, sînt și mulți mistreți, și Baspasihan ar voi să vadă pe musafirul său trăgînd asupra unei asemenea sălbătăciuni cu carabina. Deci, din drumul lor către aulul vecin, se vor opri un răstimp pentru asemenea petrecere.

Sara, înainte de culcare, sultanul își mai exprimă o dorință.

— Baspasihan, explica Ciuk-a-boi, se roagă de stăpînul nostru ca să îngăduie a fi întovărășit mai departe de aulul vecin de doi kirghizi, oameni de-ai săi, pînă la sultan Sabek, unde avea a se duce stăpînul european. Sultan Sabek e un prietin al lui Baspasihan și Baspasihan i-a promis să-i trimeată un harmăsar frumos, de mare preț. Nu-i mai bun prilej decît acum pentru a face să ajungă în bună stare harmăsarul de preț la sultan Sabek, printre primejdiile pustiei.

Ceea ce dovedește, adăogea zîmbind Ciuk-a-boi, că războinicii de aici au dobîndit mare încredere în armele lui Atkinson și mai cu samă că se tem de ele.

Călătorul adormi adînc în cortul sultanului, pe piei de oale.

În zori de ziuă, toată lumea era în picioare. Se făceau pregătirile de plecare; caii erau înhămaţi; mîncarea de dimineaţă gata.

Se aduse pentru Atkinson un cal al sultanului. Era un admirabil animal murg, care rodea cu nelinişte zăbalele englezeşti, care îi fuseseră puse cu acest prilej. Şi ceilalţi soţi ai lui Atkinson încălecau cai din grajdul sultanului kirghiz. Caii caravanei fuseseră trimeşi înainte la aulul vecin, cu oameni ai lui Baspasihan şi cu trei din kalmucii escortei.

Cînd toţi fură călări, europeanul avu timpul şi plăcerea să examineze pe cei din juru-i. Confortul acelor kirghizi, în ceea ce priveşte mesele mai ales, era destul de mediocru; însă caii lor, deşi nu erau ţinuţi în grajduri luxoase, se dovedeau fără pereche. Atkinson fu silit de asemenea să admire felul cum sultanul şi fiii săi se ţineau în şa. Cel mai mare dintre tinerii prinţi purta şoimul — pentru vînatul-pană. Vulturul cel mare negru, pentru vînatul-păr, era purtat de un slujitor kirghiz tot călare. Berkutul se arăta liniştit în lanţugul şi cu coiful lui; alţi doi călăreţi, de o parte şi de alta, îl supraveghiau totuşi. În preajma sultanului erau alţi trei slujitori, vînători ai săi, înarmaţi cu carabine. Suita era completată de vreo douăzeci de kirghizi îmbrăcaţi cu halate de colori vii. Unii purtau baltagul de luptă. Înfăţişarea alaiului era dintre cele mai pitoreşti.

Cei trei vînători ai sultanului apucară în direcţia răsăritului, ca avangardă a vînătoarei. Urmau Atkinson şi Baspasihan, după aceea fiii sultanului şi cei trei kirghizi cu berkutul. Veneau ceilalţi, şi escorta se încheia cu doi cazaci ai exploratorului.

După trei ceasuri de umblet, ajunseră la o baltă cu tufărişuri şi stufuri dese, unde se ştia că se găseşte vînat.

Într-adevăr, cîţiva cerbi mari ieşiră dintr-un tufiş de trestii, la o depărtare de trei sute de metri de vînători.

Într-o clipă berkutul fu eliberat de lanţug şi de căpăstrul coifului. Aruncîndu-se de pe stativa lui, îşi luă zborul, ridicîndu-se în rotocoale deasupra capetelor noastre. Părea că încă n-a luat cunoştinţă despre cerbi şi plutea în văzduh la o mare înălţime. Deodată, cîteva clipe, păru că şi-a contenit zborul şi stătu neclintit în spaţiu; vîsli de cîteva ori din aripi, apoi căzu asupra prăzii cu o iuţeală fulgerătoare, spintecînd cu freamăt văzduhul.

Paznicii berkutului îşi puseră caii în galop, în direcţia atacului. Atkinson îşi îndemnă şi el calul cu cravaşa, punîndu-i pinteni, şi-i ajunse din urmă. Cînd se apropie la două sute de metri, putu vedea pe vultur cum loveşte pe unul din cerbi. Animalul nu mai putu face decît un salt şi căzu. Berkutul îi apucase cu o ghiară gîtul, cu cealaltă şoldul, şi-şi înfipse clonţul în coastă, scurmînd ca să-i smulgă ficatul. Kirghizul care-l stăpînea sări din şa, îi aruncă în cap căpăstrul şi-l cuprinse cu lanţugul de picioare, trăgîndu-l fără multă greutate la o parte. După aceea se sui iar călare şi-l primi pe stativă, de la însoţitorii săi. Astfel era gata pentru altă ispravă.

Cînd se face vînătoare cu berkut, kirghizii nu iau cu dînşii copoi. Atkinson mai află că vulturul acela negru e în stare să atace şi să doboare lupul. Într-acelaşi chip se vînează în locurile acelea foarte multe vulpi, de asemenea căprioare şi alte soiuri de sălbăticiuni.

La oarecare depărtare de locul unde căzuse cerbul, fu semnalat un cird de antilope mici, care păşteau în şes. Berkutul se înălţă iarăşi în văzduh, pluti şi căzu ca un trăsnet. Antilopa prinsă era moartă

înainte de a ajunge călăreții. Nici un vinat nu scapă cînd vulturul se repede asupra lui. Foarte rar poate scăpa vulpea, dacă e aproape de vizuină, ori dacă are vreme să se abată din fuga ei în vreo crăpătură a stîncilor, ori într-alt fel de adăpost acoperit. Berkutul liber, pe care Atkinson l-a văzut pe munții Alatau, vînează pe socoteala lui proprie cu aceeași siguranță neînduplecată. Nimic nu-i scapă. Exploratorul l-a văzut ducînd în căngi, pe deasupra piscurilor, miei de oi sălbatice. A avut prilejul să vadă căzînd de pe țancuri mufloni adulți, loviți de moarte, iar berkutul ii urmărea în zbor în căderea lor pînă în fundul prăpăstiei.

Toată ziua aceea se petrecu astfel în urmărirea și prinderea vînatului de tot soiul. Tîrziu după-amiază, Atkinson văzu fumurile aulului unde trebuia să aibă găzduire. Grăbind caii, alaiul ajunse și fu întîmpinat cu toate rînduielile. Curînd după aceea călătorul se găsi așezat pe covor în iurta sultanului, și slujitorii aduseră kumis în oale mari, făcîndu-le să circule între oaspeți din mînă în mînă.

Atkinson mărturisi că preferă să bea ceai. Cînd un om din escorta lui îi aduse asemenea băutură, într-o ceașcă europeană, și cînd călătorul începu să soarbă servindu-se de o linguriță, toți cei de față se priviră cu mirare. Mirarea lor era întovărășită de dispreț pentru asemenea obiceiuri nemaipomenite și cu adevărat barbare. Se aduseră și treucile cu mîncări de oaie. Intr-o clipă nu mai rămase în ele nimic. Nu numai vînătorii asiatici dovedeau asemenea apetit după o zi de trudă. După mîncare, sosi și noaptea, și în curînd toată lumea hodinea subt corturi, sforăind.

Călătorul se trezi în faptul zilei și ieși la lumină, ca să cunoască așezarea locurilor. Din vălceaua unde era așezat aulul, văzu piscurile munților Sian-Șan. In depărtarea adîncimilor cerului, în lumina aceea de zori, ii apărură întăi fantomatice, apoi fulgerate de cele dintăi raze de soare, țancurile ninse se colorară într-un roșu-rubiniu. Incet-încet colorile se schimbară, deschizîndu-se pînă la argintiu orbitor.

In lumina puternică a dimineții, împrejurimea era plină de activitate. Intr-o parte, vreo sută și ceva de oameni mulgeau iepele și duceau la iurte laptele, în doniți de piele, ca să-l toarne în burdufurile de kumis. Mînjii erau priponiți de două rînduri de țăruși bătuți în pămînt. In altă parte, femeile se îndeletniceau cu mulsul vacilor, caprelor și oilor. Indărătul acestui grup, cămilele își primeau la supt puii. In jurul aulului stepa fremăta de viață și activitate.

Sultanul da lămurire lui Atkinson că se aflau acolo, de față, peste două mii de cai, o mie de vaci și boi, o sută optzeci de cămile și mai mult de șase mii de oi și capre. Țipetele stridente ale cămilelor, mugetul vacilor, nechezatul cailor, behăitul oilor și caprelor alcătuiau un cor pastoral pe care niciodată călătorul nu-l auzise în Europa.

Inainte de plecare, Ciuk-a-boi trebui să tălmăcească lui Atkinson două dorințe ale sultanului. Exploratorul era rugat să binevoiască a mai fi o dată oaspetele acelui aul. La întoarcerea de la Kesilhab, putea să-l găsească în anume regiune, către care se mișcă necontenit. Atkinson era rugat de asemenea să primească în dar un cal frumos și puternic, care-i era pregătit. Acel animal a fost foarte de folos călătorului în drumurile grele pe care le avea de străbătut.

La două zile după plecarea din acest aul, expediția intră iarăși în locuri pustii. In toate direcțiile se întindeau numai nisipișuri sterpe. Totuși exista și acolo viață. In uscăciunea solului apărură într-un

răstimp mulțimi nenumărate de painjeni mari de pămînt, fojgăind intre țesăturile lor. Caii ii călcau și ii sfărîmau în copite.

Curios, ca totdeauna, să cerceteze lucrurile noi, Atkinson descălecă și se duse să cerceteze o locuință de tarantulă. Era o boltitură în pămînt care putea face cinste arhitectului ei constructor.

Exploratorul trase cuțitu-i lung și dădu o lovitură la intrare. Îndată proprietarul ieși, zbîrlit și vîscos, pipăind cu labele-i lungi împrejurimea ca să vadă cine-l tulbură. Fără să-și dea bine sama de ce este, se retrase precipitat.

Kirghizii însoțitori dădură înștiințare străinului că trebuie să se ferească de mușcătură, dihania fiind veninoasă. Vorbind, oamenii manifestau frică și greață.

Atkinson înfipse cuțitul în nisip, ca s-o dezgroape. Tarantula ieși *îndată din nou, manifestînd mînie și repezindu-se asupra cuțitului.* Era neagră, cu dungi brune. Atkinson simți și el greața asiaticilor.

— Oamenii se tem de mușcătura unor asemenea painjeni, explicau kirghizii; oile și vitele îi mînîncă însă cu plăcere și fără nici o primejdie.

Ca să cîștige vremea pierdută, călăuzul kirghiz dădu pinteni calului său, grăbind cătră un grup de mici înălțimi care se profilau la orizont. Acolo socotea el că e cel mai bun popas de noapte.

Soarele ardea cu putere drept în creștetul bolții, însă o adiere puternică dinspre asfințit răcorea umbletul călătorilor. Umblară așa spre zare, printre priveliști monotone, dar înspre amurg intrară într-un labirint de mase granitice roșii, care n-aveau înălțime mai mare decît *două pînă la trei sute de metri. Erau stînci rupte, împrăștiate pitoresc* în mijlocul pustiei fără hotar, avînd înfățișarea unor ruini de cetate și palate. Asiaticii priveau cu sfială îmbulzelile de blocuri enorme, zidăriile frînte, turnurile dărîmate, coloanele căzute.

— Să trecem repede mai departe, dădu sfat kirghizul din fruntea caravanei. Europeanul însă poftea să cerceteze locul.

Asiaticii se opriră, ascultînd de poruncă, dar cu mirare și înfricoșați. Sara se apropia cu umbrele ei de spaimă și, după a lor părere, locurile acelea nu erau curate. Erau o domnie a poveștilor de demult și a fantomelor deșertului. Așteptară cu neliniște ca exploratorul să-și scrie pe hîrtie liniile lui. Trăgeau cu coada ochiului la ce face el și erau bine încredințați că, în fața acestei cutezări fără nume, vor izvorî *neguri bolnave ori vor izbucni tunete în care se va vădi numaidecît* înfățișarea satanei.

Ieșind totuși cu bine din acel haos de sfărîmături uriașe, dădură laudă puterilor pămîntului și văzduhului. Caii ciuleau urechile, simțind apropierea apei. În curînd siluete nedeslușite apărură pe linia dreaptă a orizontului. După un timp lung de galop, Atkinson deslușî o turmă de cămile la pășune. Grupul călătorilor se abătu într-acolo. Îndată se ridicară oameni, care alergau învălmășindu-se și răcnind, cercînd să adune animalele și să le abată îndărăt.

— Ei cred că sîntem hoți, dădu lămurire Ciuk-a-boi lui Atkinson. Călăuzul kirghiz porunci oprirea și trimese numaidecît solie înainte pe unul din soții săi. Cei care se învălmășeau cunoșteau pe cel care ve*nea asupra lor, totuși urmau să adune cămilele și să le împingă în* direcția aulului. Kirghizul îi ajunse. Unul dintre păzitorii cămilelor îi ieși întru întîmpinare. După un schimb de cîteva cuvinte, păzitorul își puse calul în goană cătră aul. Celălalt așteptă escorta și în curînd

cu toţii depăşiră pe păzitorii opriţi din fuga lor; cămilele începură iarăşi a paşte tihnite.

Urmînd direcţia pe care o indicau paznicii, Atkinson şi însoţitorii săi ieşiră în vederea aulului. Sosirea străinului fusese strigată din om în om; călăreţi ieşeau întru întîmpinarea oaspetului şi prietinului lui sultan Baspasihan.

Cînd călăreţii aulului se opriră şi văzură cu ochii lor pe Atkinson, cu toţii se bucurară şi unul din ei arătă că veneau din partea stăpinului lor Ui-ias, ca să poftească bună-venire străinului. Ceilalţi încuviinţară cu strigăte de bucurie. Toţi pofteau bună-venire străinului. Inconjurîndu-l, îi făcură alai şi-l duseră la iurta cea mare, în faţa căreia sta înfiptă o suliţă împodobită cu o coamă de cal roib. Un bătrin cu privire binevoitoare păşi întru întîmpinarea oaspetelui. Era îmbrăcat cu un halat de mătasă în două colori: galben şi roşu-cirmiz. Mijlocul îi era încins cu un şal verde. Cuşma, în formă de ceaunaş, de asemenea era roşie cirmiz, înflorită la margine cu argint. Încălţările îi erau roşii, cu călcăie foarte nalte.

Ui-ias, după cum îi poruncea rînduiala din veac a ospeţiei, apucă frîul calului şi întinse străinului mîna ajutîndu-l să descalece.

Cînd Atkinson fu în faţa lui, Ui-ias întinse mîna şi-şi puse palma pe pieptul oaspetelui. Apoi făcu acelaşi gest cu mîna stîngă. După care pofti pe străin în iurtă. Indată după intrare erau întinse covoare; mai la o parte, un voilok mai puţin bogat.

Ui-ias aşeză pe Atkinson pe covor şi el însuşi luă loc pe voilok. Însă exploratorul avu grijă să poftească alăturea de sine pe stăpînul locului. Politeţa aceasta făcu o deosebită plăcere şefului kirghiz.

Slujitorii aduseră îndată un ceainic de aramă şi o mesuţă joasă cu ceşti chinezeşti şi farfurioare. Impinseră masa lîngă covor; adăugiră lîngă ceşti şi o chisea cu zahar de ghiaţă şi cîteva farfurii încărcate de fructe. După ce se retraseră slujitorii, intră în cort un copilandru de şaptesprezece ani; veni şi îngenunche lîngă mesuţă, turnă ceai şi înfăţişă oaspetelui străin ceaşca plină într-o mînă şi o farfurie cu fructe în alta. Tot în asemenea chip sluji şi pe bătrînul Ui-ias. Pe măsură ce se deşertau ceştile, el se grăbea să le umple şi să le prezinte.

In acest timp, sosiseră, aşezîndu-se în jur, feluriţi musafiri din aul. Mulţi erau îmbrăcaţi cu halate de mătasă şi purtau în cap cuşme din blană de vulpe. Copilandrul le servea şi lor ceai. Pe lîngă musafirii dinăuntru, se grămădiseră o mulţime şi la perdeaua cortului, privind cu luare-aminte pe străin, ridicîndu-se în vîrfurile degetelor, înălţîndu-şi capetele, răsucindu-şi gîturile, ca să nu piardă nimic din acea importantă privelişte.

Costumul însoţitorilor kirghizi pe care îi dăduse Baspasihan lui Atkinson era destul de asemănător cu al kirghizilor lui Ui-ias. De asemenea ceilalţi asiatici aveau o îmbrăcăminte pe care membrii acelui aul o mai văzuseră. Dar străinul purta pe el nişte lucruri nemaipomenite. Mai întăi un pieptar de vînătoare vristat cu verde; subt pieptar, o vestă la fel, după aceea nişte pantaloni foarte largi la coapse şi strînşi îndată mai jos în nişte cizme fără sfîrşit. Pe lîngă toate acestea se vedea subt vestă şi o cămaşă de pînză roşcată, cu guler larg deschis. Pălăria cu boruri foarte largi lua toate formele. De patru ani Atkinson nu-şi dăduse părul pe mîna vreunui artist, aşa că pletele îi fîlfîiau în voie pe umeri. Asta mai cu samă era uimitor. Toţi bărbaţii acelor pustiuri îşi rad capetele cu cea mai mare grijă.

Cînd se deschise sfatul în privința călătoriei, bătrînul Ui-ias se arătă dornic să slujească și el cît va putea mai bine pe călător. Îi mulțămi că i-a adus din partea lui sultan Baspasihan un harmăsar frumos. Se arătă gata să dea cai hodiniți și însoțitori mai departe pînă la prietinul său sultan Sabek. La întoarcere, călătorul îl va găsi cu aulul său în anume regiune, către care se deplasează, și atunci își va lua caii săi, care pînă atunci prind putere iarăși, la iarbă bună.

Pînă la sultan Sabek mai este cale lungă. Pînă la sultan Sabek mai este și o oarecare piedică, pe care Ui-ias ura călătorului s-o treacă bine. Pînă la sultan Sabek, la două zile de umblet, cinstitul oaspete ar trebui să se oprească undeva pentru hrană și hodină. Oprirea aceasta n-o poate face decît la aulul lui Kubaldos, primejdios om, hoț de profesie, foarte cunoscut la hotarul chinezesc.

Cînd domnul Atkinson porni cu escorta lui Ui-ias, avu grijă să se *informeze prin cazaci dacă tovarășii săi cei noi se tem de Kubaldos.*

— Iok! strigară kirghizii cu hotărîre, punînd mîna pe baltagurile de la oblîncuri.

— All right! răspunse Atkinson; atuncea vom face popas la mister Kubaldos, ca să-l cunoaștem mai de-aproape.

(Continuare în numărul 16)

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic Casa Scînteii „I. V. Stalin"

2012

CLUB COLECȚIA Povestiri ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE

cpsf.info

prelucrare & editor Costin Teo Graur

i.m. Pompilu

Au scanat, corectat, prelucrat.

Ceea ce nu au fost în stare redacţiile Ştiinţă şi tehnică sau cei care au dat să continue CPSF, au reuşit, cu multă dăruire, muncă şi cheltuială, aceşti entuziaşti.

Lor trebuie să le mulţumim pentru că avem acum posibilitatea să (re)citim legendara Colecţie.

clandher
flash_gordon
emilgheorghe
krokodyllu
progressivefan3
car_deva
coolio
fractalus
panionios
nid68
un anonim (RK)
Gyuri
hunyade
dl. Dan Lăzărescu
Cilly Willy
fizikant
Doru Filip
connieG

(dacă este omis cineva, vă rog un email şi reparăm greşeala!)

Rugăm cititorii să ne trimită impresiile și sugestiile lor asupra lucrărilor publicate în colecția noastră pe adresa București, Raionul I. V. Stalin, Casa Scînteii, Piața Scînteii Nr. 1, Redacția revistei „Știință și tehnică". Telefon 7.60.10 int. 1571-1164.

Colecția „Povestiri științifico-fantastice" apare la 1 și 15 ale fiecărei luni, în 32 pagini, prețul de 1 leu exemplarul.

Abonamentele se fac la oficiile poștale, factorii poștali și difuzorii voluntari din întreprinderi și instituții.

Prețul abonamentelor :

3 luni	. . . . . .	6 lei
6 luni	. . . . . .	12 lei
1 an	. . . . . .	24 lei

APARE DE DOUĂ ORI PE LUNĂ - PREȚUL 1 LEU